

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2021

Tereza Veverková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Mediální propagace turistické lokality

Bakalářská práce

Autor: Tereza Veverková
Studijní program: B7310 – Filologie
Studijní obor: Jazyková a literární kultura
Vedoucí práce: Mgr. Michal Čuřín Ph.D.

Hradec Králové
2021

Zadání bakalářské práce

Autor:	Tereza Veverková
Studium:	P18P0818
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Jazyková a literární kultura
Název bakalářské práce:	Mediální propagace turistické lokality
Název bakalářské práce AJ:	Media promotion of the tourist site

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

V teoretické části se bakalářská práce věnuje popisu využitelných druhů médií a způsobům mediální komunikace. Praktická část se zaměřuje na konkrétní aplikaci při propagaci cestovního ruchu v lokalitě Neratov v Orlických horách. Projektový výstup spočívá ve vytvoření textového a obrazového artefaktu za využití metod orální historie.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.*

VANĚK, Miroslav. *Orální historie: metodické a „technické„ postupy. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 78 s. Skripta. ISBN 80-244-0718-3.*

HORŇÁK, Pavel. *Reklama: teoreticko-historické aspekty reklamy a marketingovej komunikácie. Vydanie druhé, rozšírené a prepracované. Zlín: Radim Bačuvčík - VeRBuM, 2018, 398 s. ISBN 978-80-87500-94-1.*

Garantující pracoviště:	Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Michal Čuřín, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Jan Bílek, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	18.12.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "*Mediální propagace turistické lokality*" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Hradci Králové dne 21. 4. 2021

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala především vedoucímu práce Mgr. Michalu Čuřínovi Ph.D. za cenné připomínky a čas, který mi při konzultacích věnoval. Zároveň mé poděkování patří všem, kteří mi poskytli potřebné informace k tvorbě projektu.

Anotace

VEVERKOVÁ, Tereza. *Mediální propagace turistické lokality*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 91 s. Bakalářská práce.

Tématem bakalářské práce je „*Mediální propagace turistické lokality*“. V teoretické části se práce zaměřuje na vymezení pojmů jako jsou média, mediální komunikace, cestovní ruch, jeho druhy a orální historie. Praktická část práce se věnuje konkrétní lokalitě Neratov v Orlických horách a její propagaci s využitím metod orální historie. Součástí práce jsou i dva projekty – tvorba a realizace tištěného turistického průvodce a instagramového profilu Průvodce Neratovem.

Klíčová slova: média, cestovní ruch, propagace, turista, průvodce, sociální sítě, Orlické hory, orální historie, Neratov

Annotation

VEVERKOVÁ, Tereza. *Media promotion of the tourist site*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2021. 91 pp. Bachelor Degree Thesis.

The topic of the bachelor thesis is „*Media promotion of the tourist site*“. The theoretical part defines terms like media, media communication, tourism and oral history. The practical part defines promotion of the tourist site Neratov in Orlicke mountains, which uses method of oral history. Another part of the bachelor thesis is a project, which deals with creating of printed tourist guidebook and creating Instagram profile called „Guide to Neratov“.

Keywords: media, tourism, propagation, tourist, social network, Orlicke mountains, oral history, Neratov

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	5
ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	7
1. Média	7
1.1. Masová média	7
1.2. Funkce médií ve společnosti	7
1.3. Typy a druhy médií	8
2. Mediální komunikace	10
2.1. Komunikace	10
2.2. Pojem mediální komunikace	11
3. Mediální propagace v cestovním ruchu	12
3.1. Propagace a propagační prostředky	12
3.2. Propagace cestovního ruchu v médiích	12
3.3. Druhy cestovního ruchu	13
3.4. Organizace a portály pro propagaci cestovního ruchu	15
4. Orální historie	15
PRAKTICKÁ ČÁST	19
1. Využitelné druhy médií	19
2. Orlické hory, cestovní ruch a média	22
3. Neratov v Orlických horách	23
3.1. Historie	24
3.2. Kostel Nanebevzetí Panny Marie	28
3.3. Ostatní atraktivity	30
3.4. Odraz obce v médiích	31
3.5. Příběhy z orální historie	31
PROJEKTOVÁ ČÁST	41
1. Průvodce Neratovem	41
2. Instagramový profil – Průvodce Neratovem	42
ZÁVĚR	44
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	45
SEZNAM PŘÍLOH	48

SEZNAM ZKRATEK

[1] HDP – hrubý domácí produkt

[2] TV – televize

[3] aj. – a jiné

[4] atd. – a tak dále

[5] např. – například

[6] ČR – Česká republika

[7] CR – cestovní ruch

[8] tzv. – takzvaně

[9] NPR – národní přírodní rezervace

[10] PP – přírodní památky

[11] mj. – mimo jiné

[12] Dr. – doktor

[13] Wi-Fi – Wireless Fidelity

ÚVOD

Média hrají velice důležitou roli v našich životech, neboť nás obklopují i při nejběžnějších každodenních aktivitách. Jelikož mají veliký dosah, není tak divu, že se využívají i k propagaci produktů nebo služeb. Jinak tomu není ani u cestovního ruchu. Každý se tak může setkat s nějakou formou propagace cestování pomocí médií, ať už se jedná o reportáž v televizi, billboard či knižní průvodce.

Tímto tématem, tedy mediální propagací turistické lokality, se zabývá má bakalářská práce. V teoretické části se nejprve zabývám obecnými pojmy jako jsou média, mediální komunikace, cestovní ruch a média, která se využívají pro jeho propagaci. Zároveň se zaměřím na pojem a metodu orální historie. Orální historie je metodou, kterou využívám jak ve své praktické, tak i v projektové části práce.

V praktické části se zabývám konkrétní lokalitou, na kterou je práce směřovaná, a tou je Neratov v Orlických horách. Nejprve pojednávám o oblasti Orlických hor, poté o historii onoho konkrétního místa a turistických atraktivitách. Část zakončím příběhy z historie Neratova (Bärnwaldu), u kterých byla využita výše zmíněná metoda.

Projektová část je zaměřena na dva projekty, které vychází z informací sepsaných v praktické části. Projektem k mé bakalářské práci je tvorba tištěného turistického průvodce na lokalitu Neratov v Orlických horách a realizace instagramového profilu Průvodce Neratovem, který koresponduje jak s bakalářskou prací, tak s tištěným průvodcem.

Zároveň bych nejen touto prací, ale i svými projekty pomohla k propagaci této destinace. Turismus v oblasti sice vzkvétá, ale spíše se zaměřuje na přítomnost a kouzlo nově obnovené obce. Bohužel to, co se odehrávalo v minulosti je upozaděováno. Proto bych touto cestou chtěla oživit nejen opomíjenou historii, ale i osudy lidí, kteří zde žili. Chtěla bych zároveň ocenit jejich odkaz, ale i představit velmi zajímavé události, které se odehrávaly v malé pohraniční vesnici průběhem času.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Média

Médium či média obecně vyznačují hromadné sdělovací prostředky, což je i hlavním smyslem médií. Ke sdělovací funkci se připojuje i funkce reklamní a zábavní.

1.1. Masová média

Masová média neboli masmédia jsou obecně známá jako taková média, která jsou přístupná neomezenému počtu příjemců, tedy mase lidí. Jsou nástrojem nepřímé komunikace. Nabízejí obsah nejen informačního, ale i zábavního charakteru v krátkých intervalech. Jejich existence je závislá na zájmu lidí, svůj obsah i tomuto zájmu přizpůsobují. Prvním masovým médiem byl periodický tisk, později rozhlasové a televizní vysílání. Silným masmédiem je i internetové zpravodajství.¹

1.2. Funkce médií ve společnosti

Účelem médií či masmédií je kromě poskytování informací i ovlivňování lidí, ať už morální, sociální, ekonomické nebo kulturní. Média také slouží jako prostředky pro vytváření public relations a media relations.²

Z hlediska funkcí médií přišel se svým rozdělením McQuail, podle něj mají média pět funkcí a to: a) informování, b) korelaci c) kontinuitu, d) zábavu, e) získávání.³

Pro svou práci jsem si zvolila rozdělení funkcí podle Jiráka a Köpplové:⁴

a) Sociálně – kulturní funkce

Pomocí médií dochází k předávání informací a k jejich sdílení historií, generacemi i prostorem. Média jsou tím pádem druhem sociální komunikace. Pro každou kulturu je charakteristický určitý typ komunikace.

b) Socializační funkce

Médii jsou vysvětlovány a komentovány významy událostí, platné společenské

---

¹ MUSIL, Martin. *Masmédia a publicita*. Praha: Oeconomica, 2005. s. 3.

² Tamtéž, s. 7.

³ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999. s. 447.

⁴ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. Praha: Portál, 2009. s. 413.

vztahy a informace i zavedené zvyklosti. Díky médiím, i když se jedná o nepřímou jednostrannou komunikaci, se příjemce zařazuje do své společnosti.

c) Informační a orientační funkce

Média poskytují informace o aktuálních událostech, rozdělení moci a uspořádání vztahů ve společnosti. Umožňují příjemci orientovat se v probíhajících událostech. Právě v této funkci dochází k možnosti dezinformací.

d) Interpretační funkce

Tato funkce se podílí na formování veřejného mínění nebo dochází i k manipulaci s veřejným míněním pomocí interpretace – jaké informace, v jakém množství nebo sledu je média předávají.

e) Poznávací (kognitivní) funkce

Obsah může rozšířit poznatky příjemce o jiných kulturách, jazycích a historii, ať už je takový záměr či nikoliv.

f) Zábavná a rekreační funkce

Média nabízí pobavení, napětí či rozptýlení. Využívají se pro uvolnění a umožňují únik z reality. U masmédií bývá tento zábavný obsah nenáročný.

1.3. Typy a druhy médií

Média se dají rozdělit podle různých kritérií a podle toho, jaký aspekt je zdůrazňován. Například podle Marshalla McLuhana se média dají dělit na horká a chladná. „Horká“ jsou taková, která předávají faktické informace a není nutná spoluúčast diváka, ten pouze „konzumuje“ informace. Naopak ta „chladná“ obsahují nedostatek faktických dat a tím pádem nutí diváka ke spoluúčasti, například takové, že si domýšlí souvislosti. Roli v tomto rozdělení hraje i to, na kolik smyslů médiem působí.⁵

Média se též dají rozdělit na tradiční či klasická nebo na nová média. S tímto rozdělením přišlo několik teoretiků. Nová média vymezili významní mediální teoretikové jako Marshall McLuhan, Martin Lister a Lev Manovich. Mezi tradiční

---

⁵ MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Praha: Mladá fronta, 2011. s. 399.

média se řadí lety používaný tisk, rozhlas a televize. Média se také dají rozdělit na soukromá nebo veřejnoprávní, seriózní a bulvární.

Ve své práci použijí dělení z hlediska použité technologie – tisk, vysílání, nová média.

Tištěná média

Tisk je nejstarším a nejlevnějším masmédiem. Charakteristickým rysem tištěných médií je pravidelnost neboli periodicita jejich vycházení. Pod tištěnými médii si můžeme představit periodika – noviny či časopisy. Tištěným médiem ale jsou i knihy, letáky, brožury nebo i plakáty. Za tištěné médium se dá považovat tedy vše, co je tištěné a předává nějakou informaci.⁶

Vysílací média

Vysílací média využívají pro svou existenci prostředky moderní techniky. Mezi primární vysílací médium patří rozhlas. Rozhlasem se rozumí telekomunikační zařízení, které využívá jednosměrný přenos zvuku na dálku. Česká republika má dva druhy rozhlasových stanic, a to veřejnoprávní a soukromé. Televize se vyznačuje tím, že kombinuje jak zvukové, tak zrakové vjemy, což zesiluje vnímání sdělení. I televizní vysílání se dělí na veřejnoprávní a soukromé. Mezi veřejnoprávní televize se řadí Česká televize a divák platí koncesionářské poplatky, což je rozdíl oproti soukromým televizím, například TV Nova, ty jsou financovány především reklamami.⁷

Digitální (nová) média

Označení nová média poprvé použil Marshall McLuhan. Tímto termínem označil elektronická média, která vznikala v šedesátých letech 20. století. Nová média lze označit i jako digitální média, neboť využívají digitální platformu. Pod pojmem „nová média“ se zpravidla rozumí média která:⁸

1. jsou založena na elektronické/digitální platformě
2. využívají výpočetní výkon (procesor)
3. jsou interaktivní (reagují na podněty uživatele)
4. podporují komunikaci, nebo přímou zpětnou vazbu

---

⁶ MUSIL, Martin. *Masmédia a publicita*. Praha: Oeconomica, 2005. s. 27–29.

⁷ POSPÍŠIL, Jan. *Jak na média*. Kralice na Hané: Computer Media, 2011. s. 41–42.

⁸ PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010. s. 10, 11.

„Ovšem také „klasická / tradiční“ média, která dříve svou podstatou tyto čtyři body nesplňovala (tisk, film, rozhlas, televize, ...), prochází technologickou změnou a mohou nabývat forem a charakteristik nových médií.“⁹

Nejvýznamnějším novým médiem je internet, protože je celosvětovým nástrojem, ovšem na některých částech planety je stále těžko dosažitelný. Základním rysem internetu je přenos multimediálních informací mezi počítači. *„Internet je v současnosti hlavní platformou nových médií. (...) Internet má všechny fundamentální charakteristiky nových médií – má digitální podstatu, počítačové zpracování a je interaktivní.“¹⁰*

2. Mediální komunikace

Mezilidská komunikace je charakterizována jako symbolická interakce, která předává a sdílí významy. Komunikace člověka závisí na tom, jakým způsobem, za jakých okolností, o čem a s kým komunikuje.¹¹ Jelikož jsou média významným prostředkem v mezilidské komunikaci, tak není divu, že vznikl samostatný typ komunikace, a to komunikace mediální.

2.1. Komunikace

Slovo komunikace pochází z latinského „communico“, což obecně znamená dorozumívání. Všechny živé organismy na planetě nějakým způsobem komunikují. U těch neživých se mluví o technické komunikaci, která je vytvořena člověkem. Když se zmíní pojem komunikace, především se člověku vybaví komunikace mezi lidmi, tedy sociální komunikace. Sociální komunikace znamená sdílení mezi lidmi, které je ovlivněno společenskými vztahy a našimi individualitami. Komunikace se rozděluje na verbální, tedy slovní a neverbální, kdy za nás promlouvají gesta, mimika aj.¹²

---

⁹ Tamtéž, s.11.

¹⁰ PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010. s. 10, 11., 48.

¹¹ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999.

¹² FRIML, Karel. *Masová a mediální komunikace*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2016. s. 14–16.

2.2. Pojem mediální komunikace

Mediální komunikace úzce souvisí s masovou komunikací, která se definuje jako komunikace mezi masovou institucí a masovým publikem. Sdělení v masové komunikaci je hlavně jednosměrné a bez zpětné vazby. Mediální komunikace je tedy komunikace, kterou zprostředkovává masová instituce veřejným sdělovacím prostředkem (např. televizí, rozhlasem, tiskem či internetem). Mediální komunikace je komunikací, při které je kontakt s živým člověkem minimální a je jednosměrná, tedy monologická. Komunikovaná sdělení jsou dodávána k příjemcům mediálními organizacemi a distribučními prostředky. Příjemci je mezi sebou mohou sdílet dál – například společným díváním se na televizi, sdílením odkazů na webové stránky, bavením se o nich mezi sebou. Jejich možnost reakce směrem přímo k médiu je minimální. Tento jednosměrný dojem se snaží média zakrývat pomocí oslovení, a tím se snaží příjemce nějakým způsobem zapojovat, například pomocí dotazníků. Tento dojem jednosměrnosti se snaží skrýt i pomocí personalizace. Jedná se o spojení daného média s konkrétní osobou. Například s moderátory či herci, kteří jsou tvářemi konkrétní televizní stanice a reprezentují ji. Tato strategie vytváří pocit, že divák dané osoby zná, aniž by se s nimi někdy setkal.¹³

Sociální sítě, nebo také společenské sítě, využívají tzv. síťovou komunikaci. Ta spočívá, oproti té mediální, v komunikaci oboustranné. Sociální sítě umožňují rychlé komunikování mezi lidmi prostřednictvím Wi-Fi připojení a aplikací. Pro mou práci je důležitá sociální síť Instagram. Komunikace probíhá pomocí psaných zpráv, komentářů, videí i fotek. Uživatel této sítě přidává obsah s očekáváním, že proběhne nějaká komunikace, například pomocí komentářů, zpráv či „lajků“. Smyslem sociálních sítí je interakce mezi uživateli. Problémem může být anonymita. Často se stává, že se lidé na sítích vydávají za někoho jiného. Jelikož se jedná o neživou a bezkontaktní komunikaci, nedá se většinou ověřit totožnost uživatele.¹⁴

---

¹³ JEŽEK, Vlastimil a Jan JIRÁK. *Média a my*. Praha: Akademie múzických umění, 2014. Management umění – umění managementu.

¹⁴ GRULICH, Lukáš. *Sociální sítě a jejich praktické využití*. Olomouc: MVŠO, 2013. Bakalářská práce. MVŠO, Ústav managementu a marketingu.

3. Mediální propagace v cestovním ruchu

Média hrají velice důležitou roli v propagaci cestovního ruchu, protože rozšiřují povědomí o turistických aktivitách mnoha způsoby. V dnešní době se k propagaci využívají zejména sociální sítě, televizní spoty nebo katalogy cestovních kanceláří.

3.1. Propagace a propagační prostředky

Propagace nebo také zkráceně promo znamená cílené oslovení potenciálního zákazníka, jedná se tedy o komunikaci mezi firmou a zákazníkem. Propagace ho seznamuje s výhodami nabízeného produktu nebo služby. Marketingová propagace je jednou ze čtyř částí marketingového mixu. Propagace může mít několik druhů, např. obchodní, zdravotní, politickou, sportovní, kulturní atd.

Hlavní činností propagace je reklama, pro kterou se využívají zejména masová média. Reklamou se rozumí placená neosobní komunikace mezi zákazníkem a obchodníkem. Cíl reklamy je prostý, slouží především pro zisk a zvýšení prodeje výrobku či služby. Propagace není jednotná, ale rozděluje se přímo na cílové skupiny. Skupiny mohou být rozdělené například podle věku nebo pohlaví.¹⁵

Dalšími druhy marketingové komunikace kromě reklamy jsou:¹⁶

- a) Vztahy s veřejností (public relations) – informace o organizaci, získávání sympatií a podpory veřejnosti
- b) Podpora prodeje (sales promotion) – soutěže, hry, akce, vzorky, slevové kupony
- c) Osobní prodej (personal selling) – předvádění zboží, poskytování servisu
- d) Přímý marketing (direct marketing) – interaktivita, přímé oslovení zákazníka např. emailem, poštou, telefonicky

3.2. Propagace cestovního ruchu v médiích

Jelikož se cestovní ruch neustále rozvíjí po celém světě, potřebuje také potřebnou propagaci. Cestovní ruch má velký vliv na HDP i na spoustu profesí, které fungují jen díky přívalu turistů. Důležitým aspektem v propagaci cestovního ruchu je atraktivita a zapamatovatelnost marketingové kampaně. Cestovní ruch funguje po celém světě, a

---

¹⁵ KOTLER, Philip a Kevin Lane KELLER. *Marketing management*. Praha: Grada Publishing, 2013.

¹⁶ Tamtéž, s. 33.

proto by se marketingová kampaň měla přizpůsobit tradicím, zvykům a kultuře dané země. Také by se měla přizpůsobit přáním klientů – zaměřit se na to, co jim jejich rodná země nenabídne.

Propagaci nejvíce využívají cestovní kanceláře. Některé jsou zaměřené na zahraniční destinace, některé na tuzemské. Kanceláře mezi sebou soutěží, která má lepší nabídku a snaží se přetáhnout zákazníka od konkurence. Využívají propagační prostředky jako jsou webové stránky, katalogy, billboardy, sociální sítě, kde sdílí převážně lákavé fotografie z nejrůznějších destinací. Některé cestovní kanceláře a agentury využívají televizní reklamy.

Dalším důležitým nástrojem jsou turistická informační centra. Poskytují informace o místech, službách a aktivitách v okolí. V informačních centrech se obvykle nachází i propagační materiály zařízení, která se podílí na cestovním ruchu – hotely, restaurace, zážitkové agentury, průvodcovské služby. Turistická informační centra využívají všemožné propagační prostředky – televizní spoty a reklamy, katalogy, letáky, turistické průvodce, webové stránky i sociální sítě.

Internet je významným nástrojem při propagaci cestovního ruchu. Lidé si mohou najít kompletní informace o dané lokalitě, podmínky vstupu do země a mohou kompletně naplánovat cestu podle toho, co je zaujalo. Díky fotografiím a videím se zpopularizovala spousta míst na světě a lidé tam jedou díky tomu, že viděli krásu dané lokality. Tento jev se projevuje hlavně u sociálních sítí, zejména díky Instagramu, kde těchto tipů na cestování je nespočet.¹⁷

3.3. Druhy cestovního ruchu

Nejjednodušší rozdělení cestovního ruchu je podle motivace účastníka. Tedy podle toho, jaký má účastník cestovního ruchu cíl:¹⁸

---

¹⁷ JAKUBÍKOVÁ, Dagmar. *Marketing v cestovním ruchu*. Praha: Grada, 2009. s. 288.

¹⁸ LINDEROVÁ, Ivica. *Cestovní ruch: teoretická a právní východiska*. Praha: Idea Servis, 2015. s. 33–40.

a) Rekreční cestovní ruch

Rekreční cestovní ruch je odpočinkovou formou cestování, kdy cílem účastníka je odpočinek. Zpravidla se jedná o pobyt na jednom místě a bývá spojen i s aktivitou v přírodě či sportovními aktivitami.

b) Kulturně – poznávací cestovní ruch

Účastník poznává kulturně – historické památky, kulturní zařízení, kulturní akce či kulturní krajiny. Do této kategorie se řadí poznávání hradů, zámků, muzeí, galerií, festivalů nebo i parků a zahrad.

c) Sportovně – turistický cestovní ruch

Jedná se o cestovní ruch s krátkodobým či dlouhodobým pobytem se sportovní náplní s cílem posílit kondici. Patří sem pěší turistika, cykloturistika, vodní turistika, horská turistika, a dokonce i cesty diváků na sportovní akce – fotbalové zápasy, olympiádu, aj.

d) Zdravotně orientovaný cestovní ruch

Do této kategorie patří cesty do lázní nebo rekreačních center s cílem zlepšení zdravotního stavu.

e) Přírodní cestovní ruch

Cílem přírodního cestovního ruchu jsou pobyty s poznáváním přírody, zejména nenarušených míst, jako jsou přírodní rezervace, národní parky, chráněné krajinné oblasti. Přírodní cestovní ruch je nazýván i jako ekoturismus.

f) Venkovský cestovní ruch

Už podle názvu je jasné, že se jedná o pobyty na venkově spojené s pěší turistikou, s poznáváním přírody a vyjížděkami na kole. Ubytování bývá v soukromých chalupách či chatách. Do tohoto druhu cestovního ruchu patří i agroturistika, kdy účastníci bydlí na farmě s alternativním zemědělstvím. Pobyt je spojen i s konzumací a výrobou jídla ze zdrojů vypěstovaných či upravovaných přímo na farmě.

g) Vzdělávací cestovní ruch

Účastníci cestovního ruchu cestují za účelem získat nové znalosti a dovednosti. Chtějí se něco naučit nebo poznat. Nejčastěji se jedná o vycestování z důvodu naučení se cizího jazyka.

3.4. Organizace a portály pro propagaci cestovního ruchu

V České republice je nejvýznamnějším propagátorem turismu agentura Czech Tourism, která propaguje Českou republiku a její atraktivitu nejen u nás ale i ve světě. Agentura Czech Tourism je státní příspěvkovou organizací, kterou zřizuje Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Hlavními úkoly je koordinace činností v oblasti cestovního ruchu, jako podpora rozvoje CR, spolupráce s orgány státní správy a samosprávy, školami, zahraničními institucemi aj. Dalším úkolem je destinační marketing, při kterém se zajišťují a podporují marketingové aktivity, vytváří se příznivý image turistické destinace, vydávají se propagační materiály a podporuje se tvorba produktů CR. Dalšími úkoly jsou mediální prezentace ČR, informační podpora CR, výzkumné a vzdělávací činnosti a ekonomické zajištění chodu agentury.¹⁹ Pro podporu domácího cestovního ruchu vytvořila Česká centrála cestovního ruchu portál Kudy z nudy, kde jsou nejen tipy na výlety, ale i přehled událostí, které se budou na daném místě konat.²⁰

4. Orální historie

Orální historie jde nejlépe popsat jako minulost popsanou slovy. Oproti klasické historii není cílem sbírání faktů, ale sdělení a prožitek samotného vypravěče.

Historie

Počátky orální historie jsou mnohem starší než počátky historie psané. Například lidová slovesnost, která má dlouhou tradici, nepatří mezi nejspolehlivější zdroje informací, neboť se události převypravovaly a každý vypravěč něco ubral nebo přidal. Proto se v minulosti spíše čerpalo z psaných pramenů, kde se svým způsobem

---

¹⁹ CzechTourism. *CzechTourism* [online].

²⁰ Kudy z nudy – O Kudy z nudy. *Kudy z nudy – Homepage* [online].

uplatňovalo pravidlo: „co je psáno, to je dáno“. Technický pokrok vedl k rozvoji orálně historických postupů.²¹

Pojem orální historie vznikl ve 20. století, kdy bylo v USA založeno orálně historické centrum Kolumbijské univerzity. Spojené státy americké jsou tedy považovány za kolébku zrodu a rozvoje orální historie. Roku 1967 vznikla americká The Oral History Association a v roce 1973 britská The Oral History Society. Celosvětová organizace, která nese název International Oral History Association, má svůj počátek v roce 1996.²²

V české historii se orální metoda využívala už v 60. letech. Po sametové revoluci tato metoda našla široké uplatnění a dokazuje to i fakt, že vzniklo v roce 2000 Centrum orální historie a v roce 2007 byla založena Česká asociace orální historie.²³

Pojem

Orální historie je tedy metodou, kdy badatel získává nové informace a poznatky na základě ústního sdělení účastníků zkoumaných událostí a procesů. Představiteli orální historie jsou například Alexandr Freund či Robert Perks. Oproti písemným pramenům má orální historie k dispozici více názorů, pohledů a zážitků. Písemné prameny jsou psané jedním autorem nebo institucí, která v minulosti měla velký vliv. Zobrazují tak události z pohledu určité skupiny. Zatímco orální historie podává svědectví velkých událostí z nových úhlů a podávají svědectví o událostech, u kterých nejsou žádné nebo nedůvěryhodné písemné prameny. Za nevýhodu této metody se může považovat jistá neobjektivnost a nespolehlivost. Například kvůli tomu, že lidská paměť funguje selektivně a automaticky některé detaily vypouští a je také ovlivněna následujícími událostmi.²⁴

---

²¹ VANĚK, Miroslav; MÜCKE, Pavel; PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. s. 33.

²² Tamtéž, s. 32.

²³ Tamtéž, s. 12.

²⁴ VANĚK, Miroslav. *O orální historii s jejími zakladateli a protagonisty*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. s. 48.

Metoda

Jedná se o metodu, která se využívá nejen v historii, ale i v sociologii, antropologii, psychologii i v dalších oborech. Tyto obory zkoumají především konkrétní otázky či výzkumné cíle.

Podle Roberta Stradlinga se orální historie věnuje těmto tematickým okruhům:²⁵

- a) sdílené vědomosti o minulosti, které se předávají z generace na generaci
- b) vyprávění událostí ze života jedince, které ovlivnily jeho život
- c) osobní vzpomínky jedince na konkrétní události, problémy a zkušenosti, které se udály v určitém období jeho života
- d) ústní očitá svědectví zaznamenaná v průběhu události nebo okamžitě po ní

Metoda využívá rozhovory s pamětníky různých historických událostí, dotazníková šetření, písemné, zvukové a obrazové záznamy dobových svědectví. Převážně se vkládá důraz na regionální dějiny, na práci s rodinnou pamětí či na dějiny mapující běžný život lidí.²⁶

Zkoumání se dá rozdělit na několik fází. První fází je příprava. V přípravě by si badatel měl vymezit téma a mít základní historické vědomosti a znát souvislosti. Důležitým aspektem přípravy je též výběr svědků. Nejvýhodnější je najít svědky, u kterých badatel ví, že poskytne nejvíce užitečných informací. Otázky by měly být srozumitelné, jednoznačné. Neměly by být sugestivní a podané tak, že na ně nejde odpovědět jinak než ano - ne. Druhou fází je dotazování. Nejlepším místem pro průběh rozhovoru je vlastní domov daného svědka, protože není vytržen ze svého prostředí a má případně k dispozici i dobové materiály jako fotografie, deníky, výstřižky, dopisy aj. Badatel by měl mít alespoň dvojí zaznamenávání, je výhodné si psát poznámky na papír a zároveň pořídit zvukovou nahrávku. Následuje třetí fáze a tou je analýza. Jelikož se výpověď svědka nedá považovat za objektivní svědectví je třeba si klást kritické otázky: Mohl svědek tuto událost zažít? Není ovlivněn pozdější interpretací události? Korespondují poskytnuté informace s historickými prameny? Není zaujatý? Ospravedlňuje své činy a svou osobnost? aj. Tazatel dokončuje svou

---

²⁵ STRADLING, Robert. *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha: MŠMT, 2003.

²⁶ VANĚK, Miroslav, a kolektiv. *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy (skriptum)*. Univerzita Palackého v Olomouci, Filosofická fakulta, Olomouc, 2003.

práci vyhodnocením. Hodnotí celkový rozhovor, výpovědní hodnotu získaných informací, přínosy, klady a zápory použité metody.²⁷

---

²⁷ LABISHOVÁ, D., GRACOVÁ, B.: *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Scripta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis, Ostrava, 2009, s. 87–91. (Oral History)

PRAKTICKÁ ČÁST

1. Využitelné druhy médií

Pro šíření povědomí o turistických destinacích se využívají internetové stránky, sociální sítě nebo reportáže v televizi. Tuto skutečnost dokazují pořady zabývající se přímo cestováním (Toulavá kamera, Objektiv, Cestománie), internetové stránky (kudyznudy.cz, mojeorlickehory.cz, krkonose.eu). Tyto metody, jak získat nebo předat informace či tip na výlet, jsou nejuhodnější, jelikož si je potenciální účastník cestovního ruchu zjistí rychle, komplexně a zadarmo. Svou oblibu si stále drží i knižní či fotografické průvodce.

Turistický průvodce

Jelikož se zabývám prostředím Orlických hor, pracuji s publikacemi, které se zabývají převážně touto lokalitou. Mám tak k dispozici několik typů průvodců. Rozdělila bych je na tištěné, internetové a video průvodce. Prvním tištěným typem jsou knižní průvodce, které obsahují jak texty, tak fotografie. Knižní publikace obsahují data o historii, památkách a zajímavostech. Dalším typem jsou průvodce fotografické nebo také obrazové, které jsou založeny na fotografiích a doplněny jen krátkým komentářem. Brožury se liší zejména formátem a podobou. Brožury obsahují fotografie a jen krátké texty o historii, současnosti, zajímavostech, tipech na výlet aj. Obvykle mají formát tzv. do kapsy. Letáky jsou tištěným průvodcem s nejkratším rozsahem. Nejčastější podoba letáku je papír ve formátu A4, který je přeložen na tři strany. Takové letáky jsou k dispozici v turistických centrech nebo přímo na daném místě. Obsahují krátké texty o historii, informace o přírodních i historických atraktivitách, mapky a kontakty. Vše je doplněno fotografiemi. Internetové stránky nabízejí všemožné informace včetně map, fotografií i videí. Filmové nebo video průvodce (mini dokumenty, reportáže) se dají považovat za nejkomplexnější průvodce, protože obsahují nejen obrazové záběry, ale i doplňující komentář, a díky tomu se tak stávají nejlépe zapamatovatelným průvodcem.

Pro porovnání jsem si vybrala knižního průvodce *Toulky krajem Orlických hor* od Jiřího Macha (2020), fotografického průvodce *Orlické hory a Podorlicko v objetí řek* od Lubomíra Imlaufa (2001), brožuru *200 + 1 výlet po České republice* (2001), leták *Vítejte v Neratově*, internetovou stránku mojeorlickehory.cz a reportáž o Neratově z pořadu Toulavá kamera (2011).

Jednotlivé průvodce budu porovnávat na základě různých hledisek.

a) Dostupnost

Nejdostupnějším typem průvodce jsou zajisté internetové stránky. Neboť v dnešní době už má doma internet většina obyvatel a může si, kdykoliv potřebuje, najít potřebné informace. Stejně na tom jsou video dokumenty a pořad Toulavá kamera. Nejen, že je vysílán v televizi, ale reportáže se dají vyhledat i na internetových stránkách pořadu i s odstupem několika let od vysílání. Méně dostupnými jsou knižní průvodce a jinak tištěné průvodce, hlavně z toho důvodu, že nejsou zdarma a je třeba si je zakoupit. Letáky také nepatří mezi nejdostupnější průvodce, protože jsou nejčastěji k dispozici až na turistickém místě, dalo by se říct, že spíše plní funkci suvenýru.

b) Obsah

Nejkomplexnějším zdrojem informací jsou internetové stránky. Obsahují informace od historie počínaje, přes přírodní a historické atraktivity, mapy, fotografie až po zajímavosti. Už méně komplexním zdrojem je reportáž Toulavé kamery. Sice nabízí záběry z několika úhlů a divák si tak dokáže udělat lepší obrázek o místě. Zároveň předávají informace o historii, o památkách a přírodních atraktivitách. Obvykle jde jen o nejdůležitější informace. Stejně na tom je i brožura. Předává pouze to nejdůležitější z historie, současnosti a tip na výlet. Knižní průvodce *Toulky krajem Orlických hor* není úplným průvodcem. I na obálce knihy je uvedeno, že se jedná o pozvánku do kraje. Tudíž i předané informace nejsou úplně obsáhlé. Kniha zve k návštěvě památek a přírodních atraktivit, připojuje i různé zajímavosti. Obrazový průvodce *Orlické hory a Podorlicko v objetí řek* spíše ukazuje krásy Orlických hor a zároveň tím i láká potenciální turisty k návštěvě. Pro mě osobně má přidanou hodnotu, jelikož v průvodci je fotografie naší roubenky. Z hlediska předaných informací není ale úplně dobrým zdrojem. Leták *Vítejte v Neratově* pouze krátce pojednává o historii obce. Spíše je určen pro zprostředkování kontaktů na ubytovací zařízení, na místní obchod, hospodu, Sdružení Neratov a jejich internetové stránky.

c) Forma

Nejzajímavějším typem je reportáž, protože kombinuje slovo, obraz a hudbu, tím pádem dokáže nejlépe zaujmout. Už samotné záběry z dronu jsou zajímavé, protože nabízí pohled ze shora, který se jen tak někomu nenaskytne. Na stejnou úroveň bych zařadila knihu a fotografického průvodce, ve kterých hlavní roli hrají fotografie, které jsou tím důležitým aspektem, který dokáže zaujmout.

Projektem k mé bakalářské práci je tvorba a realizace tištěného průvodce s využitím vlastních a rodinných fotografií, informací z publikací o Neratově a rodinných vyprávění, které sahají do roku 1948. Tento průvodce bude volně k dostání v nově vybudovaném infocentru v Neratově.

Sociální sítě – Instagram

Sociální sítě, obzvláště Instagram, který je zaměřený na sdílení fotografií, se využívají k propagaci cestovního ruchu. Dokazují to instagramové profily cestovních kanceláří, destinací nebo i přímo turistických objektů. Instagram může být velmi prospěšným nástrojem pro propagaci cestovního ruchu. Stačí jedna povedená fotka turistického místa sdílená na osobním profilu, kterou uvidí několik lidí. Těm dalším lidem se dané místo také líbí a chtějí ho navštívit, ti ho vyfotí a fotografii sdílí na svém profilu. A tak vzniká koloběh propagace. Spousta lidí navštíví dané místo jen proto, aby si ho vyfotili a sdíleli na svém profilu. Sdílení těchto fotografií ale neprobíhá jen na osobních profilech. Pro tyto účely vznikají i samostatné profily, které prezentují turistická místa v daném regionu, státě či v rámci celého světa. Jako příklad uvedu instagramový účet visitorlickehory, se kterým osobně spolupracuji. Tento instagramový profil je zaměřený na Orlické hory a Podorlicko. Nabízí tipy na výlety, zajímavosti regionu a dává prostor fotografům sdílet své fotografie. Tak probíhá i má spolupráce s nimi. Když se jim líbí nějaká mnou vyfocená fotografie, sdílí ji na svém profilu.

Rozhodla jsem se ke své bakalářské práci připojit i druhý projekt, který bude k dohledání na Instagramu. Mým druhým projektem je realizace instagramového profilu o Neratově. Profil se bude zabývat historií, atraktivitami místa a příběhy. Do tohoto projektu využiji své zkušenosti z předmětu Teorie a praxe médií. V rámci tohoto předmětu jsme společně s mými spolužačkami vytvořily literární profil (Literární zašívárna), který má veliký úspěch.

2. Orlické hory, cestovní ruch a média

Orlické hory jsou speciální tím, že i přes to, že lidé tuto oblast osídlili již před staletími, stále si zachovávají svou původní přírodní podobu. Orlické hory jsou chráněnou krajinnou oblastí, ve které jsou vyhlášena i maloplošná chráněná území: národní přírodní rezervace (NPR Bukačka), přírodní památky (PP Kačenčina zahrádka) a přírodní rezervace (Bedřichovka, Neratovské louky, Zemská brána). Celou oblastí protéká řeka Divoká Orlice, která tvoří pomyslnou hranici s Polskem. K největším raritám patří zejména dělostřelecké tvrze a „řopíky“, které tvořily ochranné opevnění v době před 2. světovou válkou. Nejvýznamnější tvrzi je zejména pevnost Hanička.

Region Orlických hor se rozprostírá v severní části východních Čech u polských hranic. Nejvyšším vrcholem Orlických hor je Velká Deštná. Hory začínají nad městem Náchod a pokračují přes turistická střediska Deštné v Orlických horách a Šerlich až k obcím Rokytnice a Bartošovice v Orlických horách. Zemská brána ukončuje pásmo hor a navazuje pohoří Králického Sněžníku. Ona Zemská brána je snad po rozhledně na Velké Deštné jednou z nejnavštěvovanějších atraktivit regionu. Jedná se o soutěsku, která je spojena s bájným loupežníkem Ledříčkem. Jak Krkonoše mají svého Krakonoše i Orlické hory mají svého ochránce, a tím je Rampušák. Přestože se hory i řeka jmenují podle orla skalního, o jeho výskytu už zde není od první poloviny 19. století zmínka.

Pro cestovní ruch je významné i Podorlicko. Podorlicko je významné pro cestovní ruch z hlediska historie. Města v této oblasti disponují zámky a hrady. Empírový zámek v Kostelci nad Orlicí a tři renesanční sídla Opočno, Častolovice a Doudleby nad Orlicí jsou velikým lákadlem turistů. V regionu se nachází i několik hradů a zřícenin, mezi ně patří hrad Potštejn, hrad Litice a zřícenina hradu Lanšperk. Podorlicko nabízí i města spojená s různými osobnostmi z české historie, tím hlavním je město Rychnov nad Kněžnou, ze kterého pochází spisovatel Karel Poláček. Nejnovějšími zajímavostmi jsou muzeum Járy Cimrmana v Letohradě a Český Hobitín (Czech Hobbiton) v obci Kounov.

Orlické hory propaguje webová stránka mojeorlickehory.cz a region-orlickehory.cz. Na stránkách se dají najít tipy na výlety, doporučení restaurací, přírodní a historické zajímavosti i informace o regionu. S webovou stránkou mojeorlickehory.cz je spojen i instagramový

profil visitorlickehory, který je zaměřen hlavně na fotografie z regionu. Tento profil hodně spolupracuje se svými sledujícími. V médiích se Orlické hory a Podorlicko prezentují zejména jako oblíbený cíl cestovního ruchu – například reportážemi v pořadu Toulavá kamera. Pro svou malebnost jsou i oblíbeným filmářským místem, příkladem jsou filmy Bathory, Obsluhoval jsem anglického krále, Dny zrady a další.

Orlické hory a Podorlicko jsou oceněny titulem Slow Destination. Jsou prvním regionem, který tento titul získal. Titul je spojen s pojmem „slow tourism“, ten je určen pro turisty, kteří navštěvují místa zejména pro intenzivní zážitky a prožitky. Pro takové cestování jsou právě Orlické hory a Podorlicko ideální destinací, neboť se jedná o hory, které jsou mírné a charakteristické pohodou a malebností krajiny. Vybízí k zastavení se a prožití chvil bez spěchu a stresu.²⁸

3. Neratov v Orlických horách

Neratov má pověst „znovuzrozené“ obce, která disponuje unikátním kostelem se skleněnou střechou. Stal se tak oblíbeným cílem nejen pro média, jak dokazují různé články a reportáže regionálních či celostátních periodik. Díky médiím se Neratov dostal do povědomí lidí. Neratov ale vždy nebyl turistickou destinací. Byl zejména poutním místem, bydlštěm německy mluvících obyvatel a později klidnou osadou, kam se stále sjíždí chalupáři z celé republiky.

O historii Neratova (Bärnwaldu) nepojednává moc publikací. Existují dvě německy psané kroniky od kronikářů Eduarda Alligera a Josefa Kreusela. *Chronik von Bärnwald* od Eduarda Alligera pojednává o období od založení po první světovou válku. Druhá *Chronik von Neratov* popisuje události od období před druhou světovou válkou do 70. let 20. století. Nejkomplexnějším pramenem, a hlavně česky psaným, jsou *Dějiny Neratova (Bärnwaldu): (Od založení po zázrak)* z roku 2016, které sepsal Richard Neugebauer. Z důvodů výše uvedených čerpám pouze z omezeného množství pramenů.

---

²⁸ Kudy z nudy – Orlické hory a Podorlicko. *Kudy z nudy – Homepage* [online].

3.1. Historie

První písemná zmínka o místě, které bylo blízké dnešnímu Neratovu, je v zápise o sporu mezi Janem Lickem z Riesenburga a Kladským hrabstvím o společné hranici z roku 1550. Předmětem sporu bylo hlavně bohatství hor. Každý chtěl pro sebe co největší část. Prokazatelným důkazem vzniku obce může být zpráva císařské hraniční komise z roku 1577 o tom, že čeští páni vysadili na své straně Orlice několik vesnic. Neratov (tehdejší Bärnwald) byl nejspíš založen mezi lety 1557 a 1567. Prvními osadníky byli skláři. Za nejstarší prokázané obyvatele Bärnwaldu se považují Nikolaus Leuchtenberg (rychtář), Thomas Jaschke a Peter Hanns. Bärnwald (Neratov) společně s Vrchní Orlicí a Schönwaldem (Podlesím) byly založeny panskou správou z Rokytnice a s tímto městečkem sdílely své osudy po celou dobu své existence.²⁹

Bärnwald byl poprvé jmenovitě zmíněn v rokytnickém městském právu v letech 1575 a 1576. Původ názvu obce má několik variant. První varianta vychází z německého „Bär“ a „Wald“ tedy medvědí les. Tuto skutečnost později dokazuje i rychtářská pečeť z 18. století. Druhou možností je „Beerenwald“ tedy les plný borůvek, brusinek a jahod. Jméno by mohlo být i „Bannwald“, což by znamenalo chráněný, nedotknutelný nebo hájený les. České jméno Neratov bylo objeveno českými historiky v 19. století v hraničních protokolech. V roce 1918 bylo jméno obce dvojjazyčné Bärnwald-Neratov a od roku 1945 nese obec pouze českou podobu názvu. Neratov vychází z pojmenování – Neratův dvůr, Neratova louka. Je však otázkou, jestli zde žil nějaký Nerat.³⁰

Zásadní historické události se Bärnwaldu moc nedotýkaly. Je však zmínka, že během třicetileté války, přesně 15. 7. 1639, pochodovala švédská jednotka přes místní Jánský most. Přes Bärnwald kdysi vedla důležitá stezka do Kladska.³¹

Velký vliv na Bärnwald měla rekatolizace. Dalo by se říct, že šlo o pozitivní vliv z hlediska rozvoje obce. Počátkem 60. let 17. století vzniká pověst o zázracích. Christoph Blasius Drick, rokytnický farář, měl sen a nechal podle něj vyřezat sochu

---

²⁹ ALLIGER, Eduard. *Chronik von Bärnwald*.

³⁰ NEUGEBAUER, Richard. *Dějiny Neratova (Bärnwaldu): (od založení po zázrak)*. Opava: Vzdělávací a sociální dílo, 2016. s. 7–9.

³¹ ALLIGER, Eduard. *Chronik von Bärnwald*.

Panny Marie. Roku 1661 se soška dostala procesím z Rokytnice do Neratova. Říkalo se jí „Bärwaldská madona“. Je popisovaná jako Matka boží, která stojí v oblacích měsíčního srpku, má vlídnou tvář, na hlavě korunku, v levé ruce žezlo a v pravé Jezulátko. Dítě drží v levé ruce zeměkouli a pravá ruka je zvednuta, jako by žehnala. Jeho hlava je zdobena paprsky, které obklopují celou sošku. Moc sošky a léčivá síla pramene daly podnět ke vzniku malých lázní a poutního místa.³² V srpnu na svátek Nanebevstoupení Panny Marie přicházelo do Bärwaldu více a více poutníků. Shromažďovalo se zde 4-5 tisíc poutníků a u některých se projevilo i zázračné uzdravení. Církevní statistika udává od 18. století do novější doby asi 400 případů uzdravení. Eduard Alliger, místní kronikář, zjistil pomocí průzkumu kostelních knih, že během 15 let zde bylo uskutečněno téměř pět tisíc slibů. Kvůli přívalu poutníků se začal budovat větší barokní chrám Nanebevzetí Panny Marie.³³

Přestože povinná školní docházka v českých zemích byla až od roku 1774, v Neratově existovala škola už roku 1674. Podle kronikáře Eduarda Alligera byl prvním učitelem Georg Hüptner. Učitelé byli většinou i hudebníci a sbormistři. Prvním přezkoušeným učitelem byl od roku 1789 Franz Hirschberg. Bärwald měl na okresním hejtmánství v Žamberku pověst místa, kde se daří hudbě a zpěvu. Až do roku 1936 panoval nerušený školní provoz. Jelikož byl Neratov součástí Sudet a ležel ve válečné oblasti, byly tak často ve škole prázdniny. Vyučování v místní škole skončilo roku 1945.³⁴

Ves měla i svůj hasičský sbor. Měl 20 až 30 členů. Tuto skutečnost dokazují i staré hasičské helmy, které jsme našli na půdě a bývalá hasičárna.

Specifikem Bärwaldu (Neratova) je i vlastní nářečí. Do jejich běžného jazyka se dostávaly i české výrazy. Příkladem mohou být slova trám a chalupa. Trám, německy Balke, byl v neratovském nářečí „trom“. Chalupa zase „chaluppen“. Typickým rozloučením bylo: „...ei Goots Noama!“, což v překladu znamenalo: „Jděte ve jménu božím.“ Až do roku 1945 byl styk s českou řečí pouze na úřadech. Odvedenci do

---

³² ŠEBESTA, Zdeněk. *Příběhy, pověsti a báje z kronik Orlických hor II., Neratovská madona*.

³³ NEUGEBAUER, Richard. *Dějiny Neratova (Bärwaldu): (od založení po zázrak)*. Opava: Vzdělávací a sociální dílo, 2016. s. 13–15.

³⁴ Tamtéž, s. 24–25.

války se učili základy češtiny v armádě. Děti jezdily na výměnné pobyty do českých rodin, dostaly tak šanci naučit se druhý jazyk.³⁵

Obě světové války významně ovlivnily život v obci. Během první světové války padlo 31 mužů. Při rozdělování území po první světové válce území zůstalo součástí Československa, přestože zde žili německy mluvící obyvatelé. Jednalo se ale o konzervativní obyvatelstvo, které zůstalo věrné žamberskému hejtmanství a neúčastnilo se aktivit provincie Sudety.

České vojsko si pohraničí pojistilo obsazením a starostové museli přísahat věrnost Československé republice. Bärnwaldský starosta Franz Zimmer byl nahrazen Franzem Böhmem. Pro německy mluvící obyvatele byla nedostatečná znalost češtiny velkým problémem. Úředníci a pracovníci ve státních službách byli nahrazováni jinými.³⁶

Během mobilizace před druhou světovou válkou sem přišli vojáci a bránili hranice. V neratovských lesích jsou dodnes bunkry.

Podle Mnichovské dohody byl Bärnwald na území Sudet a tím pádem součástí Německé říše. Místním vedoucím NSDAP se stal sedlák Jaschke. Bývalý starosta Franz Zimmer se stal vedoucím SA. Během druhé světové války bylo povoláno 92 mužů do wehrmachtu. Z toho 44 padlo nebo je pohřšováno.³⁷

V květnu roku 1945 obsadili Bärnwald vojáci Rudé armády. Po nich zde zůstala spoušť. Kvůli jednomu ruskému vojákovu shořela velká část kostela, protože střelil na kostel z pancéřových pěstí. Rusové poté chodili vesnicí ve dvojicích či trojicích a chtěli po obyvatelích jídlo a alkohol, také prohledávali domy a znásilňovali ženy. Bylo jasné, že po Rusech přijdou Češi a místní doufali, že s příchodem Čechů bude vše lepší. Ovšem jednotky Československé armády započaly vyhánění. Vyhnaly asi polovinu obyvatel. Jedinými Bärnwald'any, kteří zůstali byli Neugebauerovi, Gallovi a Kreuselovi. Roku 1947 byl už Neratov téměř bez Němců. Do Neratova začali jezdit Češi na rekreační pobyty. Pobyty v chalupách jim nabízely podniky, ve kterých

---

³⁵ Tamtéž, s. 47–48.

³⁶ Tamtéž, s. 43–45.

³⁷ Tamtéž, s. 44,46.

pracovali. Do roku 1949 se nedostatek obyvatel řešil tím, že se nechalo spoustu domů zbourat. Několik domů bylo zachráněno tím, že si je dosídlenci koupili.³⁸

Jelikož v Neratově i okolních vesnicích nebyli téměř žádní stálí obyvatelé, pouze chalupáři, byly všechny vesnice od Trčkova po Bartošovice roku 1960 spojeny do dvou obcí – Orlické Záhvoří a Bartošovice v Orlických horách. Takové rozdělení přetrvává dodnes. Rok 1968 se projevil i v Neratově, v srpnu sem přijely čtyři tanky. V říjnu téhož roku obsadili Rusové rokytnické kasárny a zavřeli včelaře Tomka z Neratova, protože se dle kronikáře Kreusela vyjádřil, že komunisty je třeba pobít.³⁹

Od 70. let vesnice ožívala příjezdy chalupářů nebo návštěvami Němců u hrobů. Ovšem, jak vím z vyprávění mé babičky, která do Neratova jezdí od svých čtyř let, nejednalo se o „místo duchů“, jak je prezentováno. Vznikaly tu party přátel, které se tu několikrát do roka scházely. Chalupáři o Neratov pečovali.

Změna se začala dít v 80. letech. Dnešní farář Josef Suchár objevil Neratov během přípravy orientačního závodu roku 1987. Hned po revoluci, když už se mohl přihlásit jako kněz, dostal do péče nejprve farnost Kunvald, později i Rokytnici a jedenáct dalších farností včetně Neratova. V roce 1990 se 15. srpna konala první obnovená pouť. V roce 1992 trvalými obyvateli byli Josef a Frieda Bajerovi. Frieda byla rozená Galle. Pocházela z jedné ze tří rodin, které zůstaly v Neratově nejdéle.

Roku 1992 vzniklo občanské Sdružení Neratov, které založil Josef Suchár společně s rodinou Němcových a Malíkových. Sdružení Neratov se silně podílí na rozvoji Neratova. Provozuje několik středisek – chráněná dílna Naděje, Chata Neratov, Neratovská hospoda (dříve hotel Lilie), chráněné bydlení Sedmikráska, Základní škola speciální o.p.s., Chráněná dílna Farma Orlice, Pivovar Neratov.⁴⁰

---

³⁸ Tamtéž, s. 50.

³⁹ KREUSEL, Josef. *Chronik von Neratov*.

⁴⁰ Sdružení Neratov. O nás. *Sdružení Neratov* [online].

3.2. Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Předchůdcem dnešního kostela byl malý dřevěný kostelík na místě dnešní hřbitovní kaple. První zmínka o dřevěném kostelíku je z roku 1591. Kolem kostelíka postupně vznikala hřbitov, který je na stejném místě dodnes. Roku 1603 věnoval Christoph Mauschwitz kostelu kamennou křtitelnicí, která je ozdobena jeho erbem (zelená jezerní růže ve stříbrném poli). Křtitelnice je v dnešní době umístěna v kostele. Počátkem 17. století se kostelík přeměnil v evangelickou modlitebnu. Jak už bylo výše zmíněno v 60. letech 17. století začala vznikat pověst o zázracích, a tak bylo potřeba vybudovat větší chrám, který by stačil návalu poutníků.⁴¹

Stavba nového, dnešního, kostela započala 28. července 1723. V předvečer svátku Nanebevstoupení Panny Marie položil Johann Karl z Nostitz-Rhieneck slavnostní základní kámen. V roce 1733 byl kostel hotov a 24. srpna vysvěcen. Stavebním mistrem byl Karl Rhein, který mj. postavil i kostel na Vrchní Orlici. Po jeho smrti kostel dokončil italský stavební mistr Jacob Andre Carove.⁴²

Kostel Nanebevzetí Panny Marie je specifickým architektonickým počinem. Jeho půdorys je ve tvaru kříže, má nakoso připojené věže a konvexní fasádu. Tyto prvky odkazují na radikální skupinu českého baroka. Dr. Ivo Kořán se podle těchto prvků domnívá, že se jedná o stavbu z okruhu Giovanniho Batisty Alliprandiho. Zajímavostí stavby je i to, že v poledne prvního svátku vánočního dopadají paprsky slunce přímo na svatostánek. Stavba je velmi důkladně promyšlena.⁴³

Interiér kostela byl barokní. Velký oltářní obraz s námětem Nanebevstoupení Panny Marie namaloval nizozemský malíř Antonín František Hampisch. Varhany dodal habelschwerdtský varhanář. Roku 1747 byl na římse kostela umístěn železný kříž a v roce 1776 bylo ke kostelu dodáno rokokové schodiště se čtyřmi sochami sv. Barbory, sv. Josefa, sv. Terezie a apoštola Tomáše. Toto schodiště dnes stojí u

---

⁴¹ ALLIGER, Eduard. *Chronik von Bärnwald*.

⁴² Tamtéž.

⁴³ NEUGEBAUER, Richard. *Dějiny Neratova (Bärnwaldu): (od založení po zázrak)*. Opava: Vzdělávací a sociální dílo, 2016. s. 18.

zámečku Skalka nedaleko Dobrušky. Bärwaldské madoně se před církevními svátky věšel na krk zlatý řetěz.⁴⁴

Kostel byl až do roku 1945 téměř netknutý. Pouze se v něm objevilo několik zlodějů, ale žádnou velkou ujmu neutrpěl. Zkáza přišla po skončení druhé světové války, kdy na kostel střílel jeden voják Rudé armády. Kostel tak začal hořet. Vesničané nedokázali požár uhasit, přestože udělali řetěz od potoka a podávali si kbelíky s vodou. Shořel celý krov a dřevěné schodiště obou věží, zvony se roztavily.⁴⁵

Ještě před odsunem v roce 1946 začaly snahy o obnovu kostela. Příkladila se československá armáda, která napsala místopředsedovi vlády a prosila, aby zasáhl a urychlil rekonstrukci kostela. Byl postaven dřevěný krov, ale eternitem nebo šindelem už nebyl pokryt.⁴⁶

Roku 1950 se již mluvilo o zboření kostela, protože je prý velmi zanedbán. Nedokončená střecha, která nebyla chráněna od vody, byla zcela promočená a roku 1957 se zřítla. Jelikož během komunistické moci byla církev v nemilosti, církevním památkám se nevěnovala téměř žádná pozornost. Koncem šedesátých let se probudila naděje, že kostel bude zachráněn. Byl podán návrh na zápis do seznamu státem chráněných památek. To se nezdařilo. Z politických důvodů pak bylo vydáno povolení ke zbourání kostela. Jelikož bylo rokokové schodiště pod ochranou památkové péče, muselo se přemístit. Díky tomu, že se schodiště přemísťovalo, nezbyly peníze na demolici. To kostel zachránilo.⁴⁷

Kostel postupem času zarůstal křovím, dřevěné zbytky hnily a statika stavby se horšila. I okolí kostela zarostlo lesem. Obrat k lepšímu nastal po roce 1990 díky Josefu Suchárovi. V srpnu 1990 probíhala první obnovená pouť ještě na louce před kostelem, o rok později už uvnitř uklizeného kostela. Zde vznikla nová tradice – mše pod širým nebem. V roce 1992 byl kostel konečně zapsán na seznam státem chráněných památek. Záchrana a oprava kostela byla podmíněna tím, že se do vsi

---

⁴⁴ Tamtéž, s. 19.

⁴⁵ Tamtéž, s. 50.

⁴⁶ Tamtéž, s. 52.

⁴⁷ KREUSEL, Josef. *Chronik von Neratov*.

musí vrátit život, jinak se upřednostní oprava jiného kostela. V letech 2003 až 2006 probíhaly největší opravy. Bylo obnoveno průčelí kostela a provizorně se zastřešily věže. V roce 2007 byla dokončena střecha.⁴⁸ Ta je unikátní v rámci celého Česka, protože je částečně prosklená. Drží se tak tradice mší pod širým nebem. Skleněná střecha nejen, že vytváří bohatě osvětlený prostor, ale i pocit blízkosti k nebi.

V Neratově tak vznikla originální kombinace tradičního barokního kostela s moderními prvky. Postupně byly dokončeny opravy, umístěn nový originální oltář (obdoba Bärnwaldské madony v modernější podobě), roku 2018 byly na kostel vráceny barokní báně a nové zvony se jmény archanděl Gabriel a archanděl Michael. Báně i zvony byly zhotoveny podle původního návrhu.

Kdo viděl ruinu kostela a porovná ji s dnešní podobou, musí věřit na zázraky. Kostel nejen že unikl demolici, ale kompletně ožil. Chrám nyní žije liturgickým i kulturním životem. Navíc se nikdy nezavírá, je otevřený stále a všem.

3.3. Ostatní atraktivity

V Neratově ale není k vidění pouze kostel, nabízí spoustu dalších historických i přírodních atraktivit. Jelikož byl Bärnwald (Neratov) silně věřící vsí není divu, že se ve vesnici i v lesích nachází několik soch s křesťanskou tematikou. V lesích se nachází i linie lehkého a těžkého opevnění, které bylo budováno na obranu před nacistickou okupací.

Neratovský kopec Vysoký Kořen byl v historii hlavní spojující cestou mezi Neratovem a vnitrozemím. Nyní je na kopci vyhlídka s posezením, odkud je výhled na údolí Divoké Orlice, Bukovohorskou hornatinu se Suchým vrchem. Na Vysokém Kořenu je i kampelička sv. Huberta, patrona myslivců. Přes Vysoký Kořen se dá dojít na Anenský vrch s Anenskou rozhlednou a dál cesta pokračuje k pevnosti Hanička. Neratov se pyšní několika památnými stromy – dvěma javory kleny a třemi modřínů. Nejnovějšími stavebními počiny jsou svatební dům a místní pivovar.

Řád Servitů se pokoušel vybudovat pivovar už v roce 1723, bohužel neúspěšně.

Tento plán se začínal realizovat až v roce 2007. Stavba pivovaru byla dokončena roku

---

⁴⁸ Sdružení Neratov. Kostel Nanebevzetí Panny Marie. *Sdružení Neratov* [online].

2017 a začala produkce piva Prorok. Pivo Prorok je nepasterované a nefiltrované, plzeňského typu a nese chráněný název „České pivo“. Do každé várky je přidáno malé množství vody z léčivého pramene u kostela. Do pivovaru jsou pořádány i exkurze.

3.4. Odras obce v médiích

O obnově Neratova nejdříve psala regionální periodika, zejména Rychnovský deník. Později se osud místního kostela stal předmětem článků celorepublikových periodik a internetových zpravodajství (aktualne.cz, novinky.cz, iDnes, aj.). Kostel se brzy po dokončení skleněné střechy stal fenoménem, není tak divu, že se o toto místo začala média zajímat ve velkém.

Natáčela se zde i reklama od České spořitelny. V tomto televizním spotu „Když ve vás někdo věří, dokážete víc“ byl vyobrazen příběh faráře Josefa Suchára. Během natáčení jsem byla součástí komparzu a poskytli jsme i lokace pro natáčení. Reklama byla ve vysílání roku 2017. V televizním vysílání se příběh obce objevil i ve zpravodajství a reportážích České televize, mj. Události v regionech a Toulavá kamera.

Roku 2019 vyšla kniha *Zázrak v Neratově*. Josef Suchár v rozhovoru s Tomášem Kutilem vypráví, jak se mu podařilo obnovit poutní místo.

Svůj podíl na úspěšné propagaci mají i sociální sítě a internetové servery. Jedná se o velmi fotogenickou lokalitu, není tak divu, že spousta lidí, která Neratov navštíví, sdílí nějakou fotografii či video. Zejména na Instagramu, Facebooku a Youtube.

3.5. Příběhy z orální historie

Pro pochopení příběhů je potřeba znát souvislosti z historie, které jsou sepsány výše. Záměrně jsem zapojila takové historické události, které často souvisí s příběhy. Velké poděkování patří Richardu Neugebauerovi, Aloisi Gallemu, Josefu Suchárovi a sousedům z Neratova za pomoc s příběhy.

Z pralesa obec

Podle pověsti vznik obce zapříčinila sklárna. Ta stála v Bärnwaldu již roku 1478. Protože skláři potřebovali spoustu dřeva, utvářeli tak prostor pro vznik osady. V místech tehdejší sklárny stával Mohauptův kříž, který dnes stojí před farou. Z pohraničního pralesa se postupně stávala obec. Za konec pralesa lze považovat konkrétní událost. Podle pověsti byl roku 1570 zastřelen poslední medvěd na tomto území. Prvním usedlíkem byl Slezák (Polák) Stepke. Přišel, zarazil hůl a řekl: „*Tady bude stát koryto na vodu!*“ Hůl souhlasila s jeho záměrem a zapustila kořeny. Z hole pak vyrostl mohutný strom, který byl pokácen až na přelomu 19. a 20. století.⁴⁹

Dohadování na Jánském mostě

V době válek o bavorské dědictví držel stráž na mostě mladý poručík York z Kašubska, který je v pozdější době znám jako slavný generál York z Wartenburgu. Generál kníže Hohenlohe se nad ním povyšoval, že by most, který byl velmi důležitým hraničním přechodem, strážil lépe. York mu však odvětil, že pruský důstojník splní úkol stejně tak dobře jako římskoněmecký kníže.⁵⁰

Jak lupič z lásky ke své farnosti odmítnul krást

Bohatství místních farností lákalo i nekalé živly. Mlynářský tovaryš Krystof Aychsner a Adam Gloser loupili v několika kostelích po okolí. Ayschner se však odmítnul vloupat do bärnwaldského kostela, protože v něm byli pohřbeni jeho otec a bratři. Bärnwaldská madona a jiné cennosti tak byly díky úctě uchráněny. Oba lupiči pak byli chyceni a pověšeni v Rokytnici.⁵¹

O tom, jak první stavitel strašil ve „svém“ kostele

Pověst vypráví, že se první stavitel nešťastně zřítíl z lešení a zlomil si vaz. Stalo se tak 23. srpna 1728. Jeho duch prý začal v nedostavěném kostele strašit a vždy vycházel dveřmi za oltářem. Po nátlaku obyvatel byly pro jistotu tyto dveře zazděny.⁵²

---

⁴⁹ ALLIGER, Eduard. *Chronik von Bärnwald.*, pověsti

⁵⁰ Těž.

⁵¹ Těž.

⁵² Těž.

Jak rychtář díky opilosti daroval dřevo ke stavbě kostela

Po dokončení obvodové zdi kostela, sedl přioopilý rychtář na koně a vyjel nahoru ke kostelu. Rychlostí blesku vyjel po lešení až na římsu a chtěl po ní objet celý kostel. V polovině se kůň splašil a rychtář rychle vystřízlivěl. Modlil se k Matce boží a sliboval, že pokud se dolů dostane živ a zdrav, daruje potřebné dřevo.⁵³

O uplakané Marii Terezii

Když Marie Terezie ztratila Slezsko a Kladsko, byla si vědoma toho, že odebráním kladské pevnosti ztratila významný obranný bod. Bärnwaldský kostel ještě zářil novotou, když v něm tyto země oplakávala.⁵⁴

Jak do vesnice přišly zápalky

Ještě v polovině 19. století se rozdělával oheň pomocí křesadla a choroše. Tenkrát byl statkář Josef Franke ve vězení kvůli pašování. Celu s ním sdílel nějaký muž z Vimperka a ten mu za nějaký čas prozradil své tajemství výroby zápalek. Po propuštění Frank začal ve velkém vyrábět zápalky. Dařilo se mu tak dobře, že si doutníky zapaloval bankovkami. Technologie výroby se prozradila až po jeho smrti a výroba se rozšířila i do okolních vesnic.⁵⁵

Pašování – nedělní zábava bärnwaldských mladíků

Aspoň takto to nazývali pamětníci. Z Pruska tehdy byly pašovány textilie, cukr, sůl a bižuterie. Když financové někoho natchytali, trestali je podle velikosti přestupku. 23. května 1918 byl německou stráží zastřelen Franz Neugebauer (pradědeček Richarda Neugebauera), i když nepašoval žádné zboží. Nereagoval ale na výzvu stráže a utíkal dál. Pašovalo se až do roku 1938, poté co byl Bärnwald připojen k Německu zmizela pruská hranice a s ní i staletá pašerácká tradice. Pašování se částečně navrátilo v 60. letech 20. století. Říká se, že se přes řeku podařilo přepašovat koně nebo polské magnetofony.⁵⁶

---

⁵³ Richard Neugebauer, povíadačka od potomků rychtáře

⁵⁴ Richard Neugebauer, místní historka

⁵⁵ Richard Neugebauer

⁵⁶ Richard Neugebauer, rodinná historka

O tom, jak vznikla Anenská kaple

V lesích na Anenském vrchu měl hlídku hajný Johann Kastner z Hadince. Les se hemžil pytláky, ale hajnému se je nikdy nedařilo chytit při činu. Jednoho dne sledoval jejich stopu a utábořil se v lese. Jen co ulehl, slyšel hlasy. Tři pytláci si sedli ke keři blízko hajného, rozdělali oheň a začali opékat střelenou zvěř. Přitom nadávali na hajného: „*Kdybychom toho proklatce měli tady! Hodili bychom ho do ohně, aby se konečně upekl.*“ Hajnému se udělalo zle a polil ho studený pot. Přisahal, že pokud přežije do rána, zřídí na místě kapli. Pytláci se nacpali a usnuli. Hajný ani oka nezamhouřil. Sotva se začalo svítat, sebral pytlákům zbraně a spěchal do vsi. Přišli s ním vesničané a odvedli pytláky k potrestání. Hajný dodržel slovo a nechal roku 1766 na vrchu zřídit kapli na počest svaté Anny.⁵⁷

Přísná slečna Klingeová

Během posledních dvou let, co fungovala bärnwaldská škola, učila děti slečna Klingeová. Vypráví se, že byla nejen pronacisticky orientovaná, ale hlavně velmi přísná a často fackovala chlapce, až jim tekla krev z nosu. Slečna Klingeová nosila sukni krátkou jen po kolena. V té době to bylo neobvyklé a vesničany to pobuřovalo. Vypráví se, že vesničany provokovala, když si před chlapci sukni vytahovala ještě výš. Koncem roku 1944 slečna Klingeová zmizela neznámo kam.⁵⁸

Příběhy rodiny Galle

Rodina Galle byla jedna z posledních původních rodin, která mohla v Neratově zůstat. Rodina Galle se skládala z mnoha členů – matka Stephanie a otec Franz, nejstarší dcera Frieda, dvojčata Heinrich a Anna (ta zemřela ve dvou letech), Christl, další dvojčata Franz a Rossa, nejmladší Margareta a Alois, který je vypravěčem příběhů.

„Nejhorší gurmánský zážitek, který chovám v mysli dodnes, mám z návštěvy vesnického krámu, kam mě jednoho dne matka vzala s sebou. Už předem mi sdělila, že když budu hodný, koupí mi ‚paradisepalla‘ – česky rajské jablíčko. Radostně jsem souhlasil a těšil se na pro mě dosud neznámý plod, který už jen svým názvem sliboval

---

⁵⁷ ALLIGER, Eduard. *Chronik von Bärnwald*.

⁵⁸ Richard Neugebauer, vzpomínky od pamětníků

nejvyšší chuťovou slast. Po cestě vyjmula rajče z tašky, opatrně ho otřela a podala mi ho do ruky, abych ochutnal. Jak jsem si do něho nedočkavě kousl, zašklebil jsem se odporem: ta chuť byla hrozná! Matka mi dala pohlavek, vzala nakousnuté rajské jablíčko strčila si ho do pusy a šlo se dál.“⁵⁹

„Jako malý žáček jsem našel hlavní své uplatnění ani ne tak před tabulí, jako při mši svaté, jejímž rituálu mě dokonale naučil pan farář Heik.“ ... “Ze své role, která, jak se mi aspoň zdálo, mi dodávala na důležitosti a důstojnosti, jsem však jednou trapně vypadl. V tu nešťastnou neděli se před započetím mše ukázalo, že souhrou nepříznivých okolností jsem na ministrování zůstal sám. Polil mě studený pot, ale pan farář mě uklidnil: „Ustroj se a neboj se; však my to zvládneme sami.“ Vybral jsem si ze skříně černou komži, ale špatně jsem odhadl velikost, což, jak se brzy ukázalo, mělo za následek katastrofu.“ ... “Když přišel můj čas, abych přenesl Bibli, poklonil jsem se a uchopil podstavec s knihou, oboje jsem na sebe navalil a pozpátku sešel tři schody od oltáře. Došel jsem před čelo oltáře, opět se uklonil a pokračoval jsem ke schodům na pravé straně. Zde, hned na prvním schodu jsem si přišlápl spodní okraj komže botou, takže na druhém jsem se se svým nákladem sklonil a na třetím už jsem ležel na zemi. V bouřlivém smíchu přítomných, mi pan farář v našem dialektu pošeptal: „Zu recke wieder ronde.“ – „Pozpátku opět dolů.“ Ani nevím, jak jsem to dokázal. Spolužáci ve škole mi nešťastné škobrtnutí při mši svaté předhazovali ještě dlouhý čas.“⁶⁰

V roce 1944 byli povoláni do války Aloisův bratr Heinrich (v 17 letech) a otec Franz. Pocity matky početné rodiny, které válka vzala nejen manžela, ale i prvorozeného syna, dokazuje tato historka:

„Po odchodu Heinricha a otce do války k nám přišli členové obecního zastupitelstva a předali matce vyznamenání – tzv. Ehrenkreuz der Deutschen Mutter, který se uděloval matkám s mnoha dětmi. Když za návštěvníky zaklaply dveře, vzal jsem tu krásnou medaili do ruky a spolu s dalšími sourozenci obdivoval její barevnost a lesk. Matka mi ji vytrhla z ruky a šla na dvůr, my za ní, do míst, kde byla zakrytá močůvková jáma. Bez váhání zvedla poklop a šup, mateřský kříž skončil v zapáchající močůvce. Něco podobného se opakovalo v roce 1970, kdy za ní přišli zástupci obce

---

⁵⁹ POLÁK, Jiří. *Směli jsme zůstat: [alternativní pohled na česko-německé soužití ve světle životních příběhů sudetských Němců ze severovýchodních Čech]*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015. s. 171.

⁶⁰ Tamtéž, s. 172.

Rokytnice v Orlických horách s diplomem za vzorné mateřství. Matka je nepustila ani do domu. ⁶¹

„V květnu 1945 se v Bärnwaldu utábořili vojáci Rudé armády. Ruští vojáci žádali na obyvatelích alkohol a hledali mladé ženy, které se před nimi ukřývaly, kde se jen dalo. Tak například moje dvě starší sestry, třiatdvacetiletá Frieda a o šest let mladší Christl, měly zbudovaný úkryt ve stodole, v meziprostoru mezi mlátem a zemí. Já jsem dával pozor, a když se ruští jezdci blížili, pěšky téměř nechodili, včas jsem je varoval a ony hned po čtyřech zalezly do své skrýše. Jako osmiletý kluk jsem nechápal, co mým sestrám přesně hrozí, ale celou situaci jsem bral jako ohrožení naší rodiny. ⁶²

„Pak do naší vsi vtrhli partyzáni a za halasného povykování a střelby, lidem přikázali, že druhý den ráno se musí dostavit na náves, odkud bude vypraven průvod do Kladska. ...“ Asi po šesti kilometrech se ve svahu zjevila německá obec Seitendorf. Zatímco většina našich spoluobčanů pokračovala dál, matka rozhodla, že zde zůstaneme, abychom nebyli příliš daleko od domova. Ujal se nás sedlák, jehož jméno si už nepamatuji. ...“ V Seitendorfu se uchytila ještě jedna rodina z Bärnwaldu – byli to naši sousedi Neugebauerovi. ⁶³

„Když uběhly asi dva měsíce matka se rozhodla vrátit do našeho bydliště.“ ...“ Kupodivu návrat proběhl bez jakýchkoliv problémů, snad jsme cestou zpět ani nikoho nepotkali. Předseda správní komise Suchomel, pan komisař se mu říkalo, se s matkou nějak domluvil a dovolil, abychom v Neratově, jak se teď obec jmenovala, zůstali. Rodnou usedlost jsme našli ve značně rozdílném stavu, než když jsme domov opouštěli. Statek, kde nebylo živé zvířecí duše, měl rozbitá okna a vyvrácené dveře. Na podlaze velké obytné světnice bez nábytku se válely květináče, něco málo zbývajících porcelánu a kuchyňského nádobí; v koutě ležel rozbitý ‚svatý koutek‘ – malý oltářík se soškou světce, který býval téměř v každém stavení. ⁶³

„Příchod nejstarší sestry Friedy do Neratova v roce 1947 znamenal pro hospodářství posilu. Nevrátila se sama; s ní přišel do stavení i Josef Bajer, její český druh.

---

⁶¹ Tamtéž, s. 173–174.

⁶² Tamtéž, s. 174.

⁶³ Tamtéž, s. 176–177.

Pocházel z Borohrádku a byl vyučený zámečník. Rád zpíval a hrál na heligonku. Uměl přiložit ruce k dílu i na statku.“⁶⁴

„Přišel však únor 1948 a horlivý komunista Suchomel začal sobě i straně dokazovat, jak se ve vsi vypořádává s nepřáteli nového režimu, mezi které automaticky počítal též zbývající občany německé národnosti, kteří stále ještě museli nosit na rukávech bílé pásky. Na dohodu s matkou, že vzhledem k naší bezúhonnosti můžeme po návratu ze Slezska v obci zůstat, jaksi zapomněl. Tuším, že operoval jakýmsi nařízením.“ ...

*„Matka nás přivítala se slzami v očích a oznámila nám, že nazítří, kromě Friedy, se musíme vystěhovat.“ ...“Útěchou matce zůstalo vědomí, že statek nezůstane opuštěn, jelikož její nejstarší dcera, žijící s Čechem, mohla zůstat.”*⁶⁵

Frieda Bajerová (Galle) strávila život s Josefem Bajerem, se kterým měla dceru Marii a dvojčata Františka a Josefa. Hospodařili spolu na statku zakoupeném na počátku 50. let až do smrti. Frieda zemřela v roce 2006, manžel Josef Bajer o pět let později. Oba jsou pohřbeni na neratovském hřbitově.

Naše rodina v Neratově

Naše rodina do Neratova jezdila od počátku „novodobých dějin“ obce, tedy po odsunu Němců. Má prababička a její dvě sestry vlastnily tři chalupy. Podle písemných pramenů jsme zjistili, že 9. 5. 1945 dům vlastnila Marta (Marie) Lier, jméno nejde přesně rozeznat. Byl to dům typu „L“ (Lohnarbeiterhaus) a měl číslo popisné 56. Těžko říct, co dělala a jak pracovala. Podle typu domu, tedy typ L, by se dalo usoudit, že se jednalo o pracovníci v lese nebo u sedláka. Protože ti nepotřebovali ani stáj, ani stodolu, vlastnili pouze kus louky a kozu. Což je pravděpodobné, protože v domě byl kozí chlívek, jak vím z vyprávění mé babičky. V bývalém kozím chlívku se našly kusy barevného skla, což dokazuje, že skutečně v Bärnwaldu byla sklárna. Na půdě jsme při rekonstrukci našli staré hasičské helmy, plakát padlých za 1.světové války, německé zpěvníky a knihy a staré kovové hrnce. V domě zůstaly i obrazy s křesťanskou tematikou, které máme stále vyvěšené na původním místě. Naši chalupu po prababičce

---

⁶⁴ Tamtéž, s. 177.

⁶⁵ Tamtéž, s. 177–178.

zdědila babička a nyní ji vlastní má maminka. Roku 2016 jsme se do Neratova přestěhovali natrvalo.

Prababička se poprvé do Neratova dostala v roce 1948, kdy společnost Rodinná rekreace zde vlastnila pár chalup. Nabízela tak zaměstnancům pražských podniků k pronájmu chalupu na letní období. Každé léto přijeli do jiné, až v roce 1952 zakoupila tu, kterou vlastníme dodnes. Máme schované veškeré papíry o koupi i nájemní smlouvy. Víme tak, že naše chalupa stála 14 400 Kčs. Z pozdější doby máme i výpis z kroniky, ze které jsme se dozvěděli, že pozemek pro stavbu domu zakoupil jistý Michael Heuer v roce 1683. Po něm se před námi v domě vystříдалo 12 vlastníků. Nejdéle tu žila rodina Kubitschke, téměř celé století.

„Kdykoliv jsme přijeli, museli jsme chodit na brigády pomáhat se senem. Ženy z chalup se střídaly a chodily do dolní vývařovny (dnešní hospoda) vařit pro celý Neratov.“, vzpomíná má babička.

Osadní výbor Neratov, kterého byl členem i můj dědeček, vydával každý rok „*Neratovského chalupáře*“. Jednalo se o aktuality k sezóně, informace od osadního výboru – o zásobování, členech výboru, chalupářích a odkud pochází vlastníci. V jednom vydání je i desatero chalupáře, kde je mj. upozorňováno na ochranu přírody, zvelebování obydlí, k ohleduplnosti vůči sousedům atd.

Z naší rodiny zde zakoupily chalupu i prababiččiny dvě sestry. Každé léto se tak zde v Neratově konalo velké shledání všech příbuzných. Vznikaly tu i skupiny přátel různých generací. „Děti“ z maminčiny party se scházejí dodnes.

„Velikou událostí byly i Velikonoce, kdy se chlapi ze všech chalup sešli u nás na rozcestí a obešli všechny domy v Neratově. Když došli zpátky k nám byli většinou už všichni opilí. Hrál se na harmoniku, zpívalo se a pan Sejrek vždy chodil se svým vozemouchem.“, vypráví maminka. I já takové Velikonoce ještě pamatuji, vždy byla chalupa plná lidí.

Na rozcestí u našeho domu je sloup s modlitbou k Panně Marii. Jak se říká, stojí tu jako upomínka posledního zastřeleného medvěda. Podstavec býval delší, než si já

osobně pamatuji. „Jednou jeli dělníci a vezli vysoký náklad dřeva, když zatáčeli na rozcestí směrem nahoru, omylem prkny vrazili do Panenky Marie a shodili ji. Sloup se rozlomil vejpůl.“, popisuje babička a pokračuje maminka: „Ta půlka, co odpadla, to je ten kus, co máme v záhonku. Hovorkovi (sousedí) tomu říkají čertův prd.“ Od té doby je sloup o něco kratší. Bohužel od roku 2015 už stojí jen ten sloup. Byla celkem tuhá zima a pieta nevydržela mráz a upadla, Panně Marii odpadla hlava. Od té doby čekáme až se opravená vrátí. Nedávno se tu objevili restauratěři a chtějí nám vzít i náš „čertův prd“, aby sloup opravili do původní podoby.

Po příchodu Josefa Suchára

„Já jsem tajně svěcený kněz a na začátku, ještě v období komunismu jsem pracoval ve fabrice a do hor jsme jezdili na tábory. Po revoluci jsem se přihlásil u pana biskupa Otčenáška a ten mě přijal mezi oficiální kněze. Kostel, který jsem tady objevil, tak to byla čistě ruina, neměl střechu a stály jen obvodové zdi a uvnitř rostly stromy. Když jsem se byl ptát pana biskupa, jestli mi dovolí opravovat kostel, tak mi řekl, že dokud tady nebudou bydlet lidi, tak v tom nevidí smysl.“, vzpomíná Josef Suchár.

„Neratov je dílo skupiny lidí, kteří v sobě našli sílu a taky trochu bláznovství a odhodlání odejít z města a přijít sem a začít tady žít. Když se nám podařilo vyklidit kostel, tak jsme přemýšleli nad tím, co s ním bude dál. Od počátku jsme byli proti tomu, abychom ho vraceli do baroka. Chtěli jsme na tom, co nám tady předkové zanechali, začít stavět něco, co je dnešní. Proto i ten presbytář je nový, moderní a nadčasový a nad tím je prosklená střecha. Průčelí jsme chtěli navrátit do původního stavu, aby návštěvníci viděli nádheru té monumentality kostela, co tu stál. Ale když vstoupíte dovnitř, do tohoto chrámu, tak vidíte, že to není jen pomník, ale že je to živý kostel, který s sebou nese i tu novost života. A pro nás, jelikož je to kostel Panny Marie Nanebevzaté, tak je pro nás důležité i to spojení s nebem. To bylo naše zadání už od začátku. To nebe jsme tady chtěli, protože jsme i tu obnovu začali mšemi pod širým nebem. Na to nebe jsme si tak zvykli, a proto jsme kostel nechtěli zastřesit, aby se z toho nestala stodola. A symbolicky je i ve tvaru kříže, v tom znamení, že i boží milost přichází skrze Kristův kříž. Tohle je kompromis možného. Měli jsme spory s památkáři a ochranáři, kteří byli proti sklu. Památkáři mají za úkol chránit to původní, ale já nejsem stavitel barokních kostelů. Jsem spíš toho názoru, že zachráníme to, co zůstalo, protože to je to autentické. Když tady nezůstalo nic, proč bychom dělali repliku, když

v naší republice jsou stovky barokních chrámů. Proto jsme se rozhodli to udělat novým způsobem.“

„Když se spojí nebe se zemí, tak se prostě dějí zázraky. Už od začátku jsme si říkali, že chceme na tomto nádherném místě, nabídnout život lidem, kteří ho měli nějakým způsobem polámaný. Lidé s handicapem tady můžou žít opravdově, díky tomu, že tvoří a jsou potřební.“, popisuje farář Josef Suchár.

PROJEKTOVÁ ČÁST

1. Průvodce Neratovem

Tvorbě tištěného průvodce předcházelo mnoho kroků. Nejprve jsem přemýšlela o obsahu, co vše budu chtít zahrnout, jaké fotografie využiji a čím tento průvodce bude speciální. Jelikož se historie tohoto místa zaměřuje spíše jen na kostel, chtěla jsem do průvodce zapojit i něco, co není obecně známé. Tudíž zahrnu i příběhy z dávné historie, které se odehrávaly za dob původních obyvatel. Rozhodla jsem se i připomenout osudy těchto lidí, kteří ze dne na den museli opustit své domovy.

Následoval sběr příběhů. Hodně mi pomohla publikace „*Dějiny Neratova*“. Nejen, že v této publikaci byly přeložené úryvky z původních kronik a s nimi i pověsti, dozvěděla jsem se z ní i jména lidí, původních obyvatel, kteří žijí nedaleko a mohli by mi pomoci s příběhy. Jelikož naše rodina jezdí do Neratova už desítky let, znám už několik příběhů, které mi vyprávěli příbuzní či známí. Tudíž jsem měla k dispozici velkou zásobu příběhů a začala jsem je sepisovat do bakalářské práce.

Následovaly rozhovory, kterým předcházela příprava otázek. Nejdříve jsem kontaktovala prostřednictvím emailu autora publikace „*Dějiny Neratova*“ s prosbou, zda bych mohla využít příběhy z jeho publikace a jestli by mi vyprávěl i další. Rozhovory probíhaly prostřednictvím Skype hovorů. Během rozhovorů jsem si zapisovala jednotlivé příběhy a připisovala poznámky. Dalším adeptem, který mi mohl poskytnout svědectví o událostech spojených s obnovou Neratova, byl neratovský farář Josef Suchár. Rozhovor probíhal přímo v našem kostele, kde mi vyprávěl, jak se do Neratova dostal a jakou měl vizi. Opět jsem si dělala písemné poznámky a poté jsem je ihned zpracovala do bakalářské práce, dokud jsem je měla v živé paměti. Poslední rozhovory probíhaly s mou rodinou a známými, které byly nejjednodušší. Mohla jsem se s nimi bavit delší dobu, tudíž jsem měla i více otázek. Zároveň jsem mohla nahlédnout do rodinných dokumentů. Tyto dokumenty obsahují nájemní smlouvy z padesátých let minulého století, kupní smlouvu našeho domu, výpisy z kroniky o našem domě, staré dokumenty spojené s Neratovem jako výroční zprávy, občasník Neratovský chalupář aj. Zároveň jsem prohlížela veškeré pozůstalosti, které se nacházely v našem domě, jako například plakát padlých za první světové války. Všechny dokumenty mi velmi pomohly s informacemi a s tvorbou příběhů.

Dalším krokem bylo focení a sbírání fotografií. Jelikož chodím fotit často, měla jsem velkou zásobu fotografií ze všech ročních období. Mám tak možnost do projektu vybrat ty nejlepší fotografie a případně dofotit objekty, které mi chybí. Díky sepsování historie jsem se dozvěděla o pamětihodnostech, kterých jsem si dříve nevšimla nebo jsem je nepovažovala za historicky významné. Probírala jsem také stará rodinná alba a oskenovala jsem si fotografie, které využiji v projektu. Jelikož chci předejít problémům s autorskými právy, využiji pouze ty fotografie, které jsou mé nebo z rodinného archivu.

Posledním krokem je samotná tvorba průvodce. Nejdříve jsem však musela promyslet vazbu a tisk. Rozhodla jsem se pro formát A5. Pro psaní jsem využila předem vytvořenou šablonu. Nejdříve jsem si navrhla titulní stranu, která je složena z fotografie a názvu. Následuje už samotný průvodce, ve kterém jsou využity texty, které jsou zpracované v bakalářské práci, některé jsou však upravené či zkrácené. Ke každému textu je přidána fotografie, často související s konkrétním tématem. Závěrečné strany věnuji kontaktům a základním informacím.

Náklady na tisk budou hrazeny mnou, jelikož nechám vytisknout jen několik kusů. Poté můj průvodce bude k dispozici ke stažení na internetových stránkách Sdružení Neratov ve formátu PDF. Tištěné průvodce budou k dostání v informačním centru v Neratově, hned poté, co bude oficiálně otevřeno. Plánujeme dlouhodobější spolupráci se Sdružením Neratov, které průvodce bude tisknout na vlastní náklady podle zájmu.

Celý zpracovaný průvodce viz příloha č. 1.

2. Instagramový profil – Průvodce Neratovem

Druhým projektem je vytvoření instagramového průvodce, který též vychází z mé bakalářské práce a koresponduje i s tištěným průvodcem. Nejdříve bylo třeba vymyslet název profilu, který by nejlépe popsal obsah. Napadlo mě několik názvů, které ale byly moc krátké, dlouhé nebo nezněly dobře. Nakonec jsem se rozhodla pro stejný název jako u tištěného zpracování, tedy „Průvodce Neratovem“. Podtitul profilu bude „Křížem krážem Neratovem“, což byl jeden z návrhů pro název profilu, který byl ovšem moc dlouhý. Tento podtitul jsem chtěla zahrnout, protože se mi líbí význam. Křížem krážem se obecně používá pro vyjádření prozkoumávání oblasti skrz na skrz. Zároveň se mi líbí tematika kříže. Jelikož

je Neratov známý jako poutní a náboženské místo, spojení s křížem mi přijde zajímavé i vzhledem k tomu, že samotná střecha kostela je ve tvaru kříže.

V tomto případě mám více prostoru ke sdílení. Kromě fotografií mohu využívat i videa, a tak zahrnout větší množství zajímavostí a míst. Výhodou této sítě je, že k projektu mohu připojit i jiné uživatele a jejich fotografie. Rozhodla jsem se spolupracovat s již zaběhlým a již zmíněným profilem visitorlickehory, který mi ze začátku pomůže se sdílením. Současně budu účet propagovat i na svém osobním profilu.

Při zakládání profilu je potřeba zadat uživatelské jméno, heslo a vybrat profilovou fotku. Profilová fotka bude shodná s titulní stranou tištěného průvodce. Po založení profilu je třeba zadat do popisu nejzákladnější informace. Pokud má mít charakter profesionálního či firemního účtu je třeba tuto možnost zvolit v nastavení. Uživatel si může vybrat kategorii účtu, například osobní blog, umělec, hudebník/kapela, oblečení, digitální tvůrce, vzdělávání, zdraví/krása, spisovatel, produkt/služba, fotograf aj.

Náplň příspěvků profilu je různá – o historii, atraktivitách jak kulturních, tak přírodních a příběžích. Zároveň je třeba zahrnout i hashtagy, které by zviditelnily samotné příspěvky. Hashtagy jsou klíčová slova, která souvisí s příspěvkem. Použijí již existující tagy místa (Orlické hory, Neratov, Česká republika), profilů souvisejících s Orlickými horami (Visit Orlické hory, Orlický jsou top) i své vlastní (Průvodce Neratovem, Křížem krázem Neratovem). Také je třeba využít funkci umístění, která slouží stejně jako hashtagy pro zviditelnění příspěvků.

Hlavní dojem dělají fotografie, tudíž mají největší úspěch ty, co jsou barevné, syté nebo něčím zvláštní – například paprskem slunce. Co se týče textů u fotografií, nejméně úspěšnými texty jsou ty, které jsou spojené s pověstmi. Hodně mi v začátcích pomohlo, že účet sdílely profily spojené s Orlickými horami. Zároveň svůj podíl na nárůstu sledovatelů měly použité hashtagy a umístění.

Vzhled profilu viz příloha č. 2.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce byla mediální propagace turistické lokality. Nejprve jsem se v teoretické části zabývala obecnými pojmy, které souvisely s tématem mé práce. Jednalo se o pojmy jako jsou média, mediální komunikace, cestovní ruch, organizace a portály pro propagaci CR, ale i orální historie. Představila jsem nejen tento pojem, ale i jeho historii a postupy metody.

Orální historie dala základ i mé praktické části, ve které hrály důležitou roli sesbírané příběhy s využitím této metody. Avšak hlavním tématem je lokalita Neratov v Orlických horách, jejíž propagace je cílem bakalářské práce. V praktické části byla představena historie, turistické cíle a příběhy destinace. Jedná se o malou pohraniční vesnici, která nabízí bohatou historii i zajímavé dějinné události.

Třetí částí práce je projektová část, která je spojena s dvěma projekty. První projekt, tedy tištěný turistický průvodce „Průvodce Neratovem“ - viz příloha č. 1, je náplní první části projektové části. Byl zde popsán postup tvorby a všechny náležitosti. Druhým rozebíraným projektem je instagramový profil „Průvodce Neratovem“ – viz příloha č.2.

Zpracovávání této bakalářské práce bylo pro mě velikým přínosem, neboť jsem se dozvěděla spoustu faktů a událostí, které se odehrály ve vesnici. Vesnice Neratov je též spojena s mou rodinou skrz generace. Bylo zajímavé zjišťovat něco o místech a chalupách, kolem kterých chodím téměř denně. Zároveň jsem si rozšířila obzory ohledně české historie, médií i mé rodiny. Díky práci jsem měla možnost nahlédnout do starých rodinných dokumentů a fotografií.

Doufám, že má práce i projekty splní svůj účel a pomohou k propagaci. Myslím, že tyto publikace předávají nejen zajímavá fakta, ale i ukazují zajímavé události a osudy obyvatel z malé pohraniční vesnice.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

ALLIGER, Eduard. *Chronik von Bärnwald*. Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, archiv obce Neratov.

BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-67-6

DROBNÁ, Daniela a Eva MORÁVKOVÁ. *Cestovní ruch: pro střední školy a pro veřejnost*. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 2010. ISBN 978-80-7373-079-6.

FRIML, Karel. *Masová a mediální komunikace*. [Praha]: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2016. ISBN 978-80-87839-72-0.

GRULICH, Lukáš. *Sociální sítě a jejich praktické využití*. Olomouc: MVŠO, 2013. Bakalářská práce. MVŠO, Ústav managementu a marketingu

CHROMÝ, Jan. *Marketing a média v hotelnictví a cestovním ruchu*. Praha: Verbum, 2010. ISBN 978-80-904415-3-8.

IMLAUF, Lubomír a Stanislav BOHADLO. *Orlické hory a Podorlicko v objetí řek: [obrazový průvodce]*. Nové Město nad Metují: Fotoateliér Lubomír Imlauf, 2001. ISBN 80-902941-2-x.

JAKUBÍKOVÁ, Dagmar. *Marketing v cestovním ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. Marketing. ISBN 978-80-2473-247-3.

JEŽEK, Vlastimil a Jan JIRÁK. *Média a my*. V Praze: Akademie múzických umění, 2014. Management umění – umění managementu. ISBN 978-80-7331-304-3.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 987-80-7367-466-3.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.

KREUSEL, Josef. *Chronik von Neratov*. Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond MNV Neratov.

KOTLER, Philip a Kevin Lane KELLER. *Marketing management*. Přeložil Tomáš JUPPA, přeložil Martin MACHEK. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4150-5.

LABISCHOVÁ, Denisa a Blažena GRACOVÁ. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. V Ostravě: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2008. Scripta Facultatis philosophicae Universitatis Ostraviensis. ISBN 978-80-7368-584-3.

- LINDEROVÁ, Ivica. *Cestovní ruch: teoretická a právní východiska*. 1. vyd. Praha: Idea Servis, 2015. 249 s. ISBN 978-80-85970-86-9.
- MACH, Jiří. *Toulky krajem Orlických hor*. Líbeznice: Víkend, 2020. ISBN:978-80-7433-290-6
- MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Praha: Odeon, 1991. Eseje (Odeon). ISBN 80-207-0296-2.
- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-338-3.
- MINÁŘ, P. a kol.; *Technika, management a marketing v Cestovním ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1996. ISBN 80-7041-577-0.
- MUSIL, Martin. *Masmédia a publicita*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0872-9.
- NEUGEBAUER, Richard. *Dějiny Neratova (Bärnwaldu): (od založení po zázrak)*. Opava: Vzdělávací a sociální dílo, 2016. ISBN 978-80-270-0083-8.
- Osobní výpovědi – Josef Suchár, Richard Neugebauer, Magdaléna Musilová, Anna Havířová
- PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-7402-071-1.
- POLÁK, Jiří. *Směli jsme zůstat: [alternativní pohled na česko-německé soužití ve světle životních příběhů sudetských Němců ze severovýchodních Čech]*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-87864-26-5.
- POSPÍŠIL, Jan. *Jak na média*. Kralice na Hané: Computer Media, 2011. ISBN 978-80-7402-071-1.
- STRADLING, Robert: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha: MŠMT, 2003.
- ŠEBESTA, Zdeněk. *Příběhy, pověsti a báje z kronik Orlických hor II., Neratovská madona*. Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, 1991.
- VANĚK, Miroslav. *Orální historie: metodické a "technické" postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0718-3.
- VANĚK, Miroslav. *O orální historii s jejími zakladateli a protagonisty*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., 2008. Hlasy minulosti, sv. 4. ISBN 978-80-7285-107-2
- VANĚK, Miroslav; MÜCKE, Pavel; PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.

VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013. ISBN 978-80-7452-027-3.

[online]. Dostupné z: <https://www.mojeorlickehory.cz/popis/>

CzechTourism. *CzechTourism* [online]. Copyright © 2021 CzechTourism [vid. 18.02.2021]. Dostupné z: <https://www.czechtourism.cz/cs-CZ/O-nas/Zakladni-informace/Zakladni-informace-o-agenture-CzechTourism>

Toulavá kamera — Česká televize. Česká televize [online]. Copyright © [vid. 01.03.2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126666764-toulava-kamera/211411000320220/>

Kudy z nudy – O Kudy z nudy. *Kudy z nudy – Homepage* [online]. Copyright © 2021 CzechTourism [vid. 18.02.2021]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/o-kudy-z-nudy/>

Kudy z nudy – Orlické hory a Podorlicko. *Kudy z nudy – Homepage* [online]. Copyright © 2021 CzechTourism [vid. 01.03.2021]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/kam-pojedete/kralovehradecko/orlicke-hory-a-podorlicko>

O Regionu. Orlické hory – ubytování | výlety | zážitky v Orlických horách [online]. Copyright © Copyright 2008 [vid. 01.03.2021]. Dostupné z: <https://www.region-orlickehory.cz/orlicke-hory/>

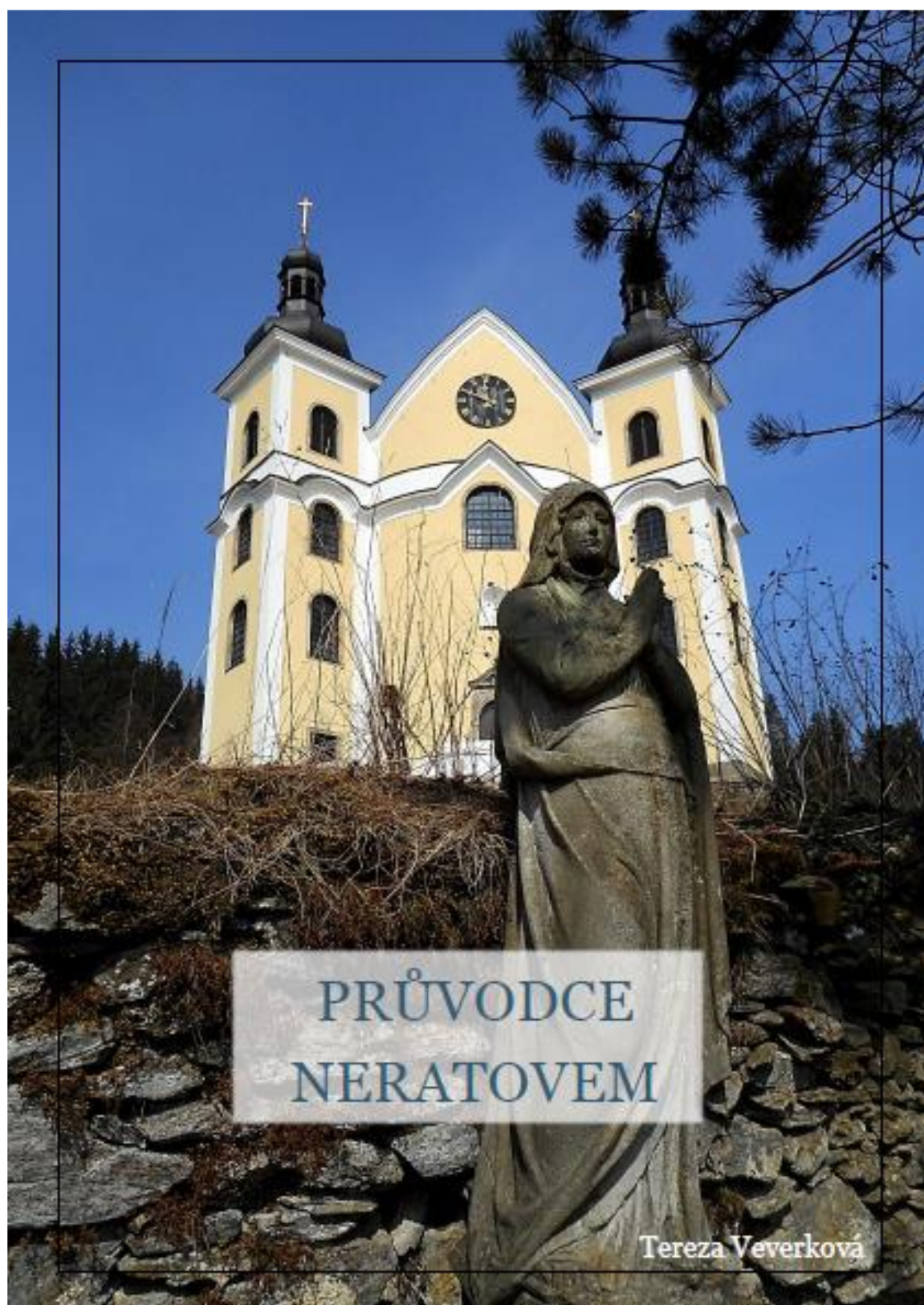
Sdružení Neratov. Kostel Nanebevzetí Panny Marie. *Sdružení Neratov* [online]. Copyright © 2019 [vid. 24.03.2021]. Dostupné z: <https://www.neratov.cz/navstivte-neratov/pro-poutniky/kostel/>

Sdružení Neratov. O nás. *Sdružení Neratov* [online]. Copyright © 2019 [vid. 24.03.2021]. Dostupné z: <https://www.neratov.cz/o-nas/>

[online]. Dostupné z. <http://www.orlickehory.net>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 - Průvodce Neratovem

PRŮVODCE NERATOVEM

Tereza Veverková

2021

OBSAH

HISTORIE.....	1
ZAJÍMAVOSTI Z HISTORIE OBCE.....	10
KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE.....	13
PŘÍRODNÍ A HISTORICKÉ ZAJÍMAVOSTI.....	22
PŘÍBĚHY OBCE.....	26

Tato publikace vznikla jako projekt k bakalářské práci
„Mediální propagace turistické lokality“.

HISTORIE

Náhrobek Eduarda Alligera, bärnwaldského (neratovského) kronikáfe.

První písemná zmínka o místě, které bylo blízké dnešnímu Neratovu, je v zápise o sporu mezi Janem Lickem z Riesenburga a Kladským hrabstvím o společné hranici z roku 1550. Prokazatelným důkazem vzniku obce může být zpráva císařské hraniční komise z roku 1577 o tom, že čeští páni vysadili na své straně Orlice několik vesnic. Neratov (tehdejší Bärnwald) byl nejspíš založen mezi lety 1557 a 1567. Bärnwald byl poprvé jmenovitě zmíněn v rokytnickém městském právu v letech 1575 a 1576.

Nynější Bärwaldská madona.

Počátkem 60. let 17. století vzniká pověst o zázracích. Christoph Blasius Drick, rokytnický farář, měl sen a nechal podle něj vyřezat sochu Panny Marie. Roku 1661 se soška dostala procesím z Rokytnice do Neratova. Říkalo se jí „Bärwaldská madona“. Je popisovaná jako Matka boží, která stojí v oblacích měsíčního srpku, má vlídnou tvář, na hlavě korunku, v levé ruce žezlo a v pravé Jezulátko. Dítě drží v levé ruce zeměkouli a pravá ruka je zvednuta, jako by žehnala. Jeho hlava je zdobena paprsky, které obklopují celou sošku. Moc sošky a léčivá síla pramene daly podnět ke vzniku malých lázní a poutního místa. Kvůli přívalu poutníků se začal budovat větší barokní chrám Nanebevzetí Panny Marie.

Náhrobky padlých za první a druhé světové války.

Obě světové války významně ovlivnily život v obci. Během první světové války padlo 31 mužů. Při rozdělování území po první světové válce území zůstalo součástí Československa, přestože zde žili německy mluvící obyvatelé. Jednalo se ale o konzervativní obyvatelstvo, které zůstalo věrné žamberskému hejtmanství a neúčastnilo se aktivit provincie Sudety. České vojsko si pohraničí pojistilo obsazením a starostové museli přísahat věnost Československé republice.

Během mobilizace před druhou světovou válkou sem přišli vojáci a bránili hranice. Vzniklo tak dělostřelecké opevnění. Podle Mnichovské dohody byl Bärwald na území Sudet a tím pádem součástí Německé říše. Ves měla místního vedoucího NSDAP i vedoucího SA. Během druhé světové války bylo povoláno 92 mužů do wehrmachtu. Z toho 44 padlo nebo je pohřešováno.

V květnu roku 1945 obsadili Bärwald vojáci Rudé armády. Kvůli jednomu ruskému vojákovu shořela velká část kostela, protože střelil na kostel z pancéřových pěstí. Rusové poté chodili vesnicí ve dvojicích či trojicích a chtěli po obyvatelích jídlo a alkohol, také prohledávali domy. Bylo jasné, že po Rusech přijdou Češi a místní doufali, že s příchodem Čechů bude vše lepší. Ovšem jednotky Československé armády započaly vyhánění. Vyhnaly asi polovinu obyvatel. Jedinými Bärwaldčany, kteří zůstali byli Neugebauerovi, Gallovi a Kreuselovi. Roku 1947 byl už Neratov téměř bez Němců.

Výhled na Bukovohorskou hornatinu a Suchý vrch.

Do Neratova začali jezdit Češi na rekreační pobyty. Pobyty v chalupách jim nabízely podniky, ve kterých pracovali. Do roku 1949 se nedostatek obyvatel řešil tím, že se nechalo spoustu domů zbourat. Několik domů bylo zachráněno tím, že si je dosídlenci koupili. Jelikož v Neratově i okolních vesnicích nebyli téměř žádní stálí obyvatelé, pouze chalupáři, byly všechny vesnice od Trčkova po Bartošovice roku 1960 spojeny do dvou obcí – Orlické Záhoří a Bartošovice v Orlických horách.

Porovnání podoby kostela – 70. léta 20. století a rok 2021.

Změna se začala dít v 80. letech. Dnešní farář Josef Suchár objevil Neratov během přípravy orientačního závodu roku 1987. Hned po revoluci, když už se mohl přihlásit jako kněz, dostal do péče nejprve farnost Kunvald, později i Rokytnici a jedenáct dalších farností včetně Neratova. V roce 1990 se 15. srpna konala první obnovená pouť.

Budova Sdružení Neratov, ve které dříve fungovala bárnwaldská škola.

Roku 1992 vzniklo občanské Sdružení Neratov, které založil Josef Suchár společně s rodinou Němcových a Malikových. Sdružení Neratov se silně podílí na rozvoji Neratova. Provozuje několik středisek – chráněná dílna Naděje, Chata Neratov, Neratovská hospoda (dříve hotel Lilie), chráněné bydlení Sedmikráska, Základní škola speciální o.p.s., Chráněná dílna Farma Orlice, Pivovar Neratov.

ZAJÍMAVOSTI Z HISTORIE OBCE

Znak Neratova.

Původ názvu obce má několik variant. První varianta vychází z německého „Bär“ a „Wald“ tedy medvědí les. Tuto skutečnost později dokazuje i rychtářská pečeť z 18. století. Druhou možností je „Beerenwald“ tedy les plný borůvek, brusinek a jahod. Jméno by mohlo být i „Bannwald“, což by znamenalo chráněný, nedotknutelný nebo hájený les. České jméno Neratov bylo objeveno českými historiky v 19. století v hraničních protokolech. Od roku 1918 bylo jméno obce dvojjazyčné Bärwald-Neratov a od roku 1945 nese obec pouze českou podobu názvu.

Socha Petra a Pavla.

Specifikem Bärnwaldu (Neratova) bylo i vlastní nářečí. Do jejich běžného jazyka se dostávaly i české výrazy. Příkladem mohou být slova trám a chalupa. Trám, německy Balke, byl v neratovském nářečí „trom“. Chalupa zase „chaluppen“. Typickým rozloučením bylo: „...ei Goots Noama!“, což v překladu znamenalo: „Jděte ve jménu božím.“ Až do roku 1945 byl styk s českou řečí pouze na úřadech. Odvedenci do války se učili základy češtiny v armádě. Děti jezdily na výměnné pobyty do českých rodin, dostaly tak šanci naučit se druhý jazyk.

Vrchní nářadovna hasičů.

Bärwald (Neratov) měl i svůj hasičský sbor. Měl 20 až 30 členů. Ve vsi byla nářadovna a vrchní a spodní úložiště stříkačky.

KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE

Původní křtílnice s erbem Mauschwitzů.

Předchůdcem dnešního kostela byl malý dřevěný kostelík na místě dnešní hřbitovní kaple. První zmínka o dřevěném kostelíku je z roku 1591. Kolem kostelíka postupně vznikal hřbitov, který je na stejném místě dodnes. Roku 1603 věnoval Christoph Mauschwitz kostelu kamennou křtílnici, která je ozdobena jeho erbem (zelená jezerní růže ve stříbrném poli). Křtílnice je v dnešní době umístěna v kostele. Počátkem 17. století se kostelík přeměnil v evangelickou modlitebnu.

Podoba kostela s provizorním zastřešením věží (2017).

Stavba nového, dnešního, kostela započala 28. července 1723. V předvečer svátku Nanebevstoupení Panny Marie položil Johann Karl z Nostitz-Rhieneck slavnostní základní kámen. V roce 1733 byl kostel hotov a 24. srpna vysvěcen. Stavebním mistrem byl Karl Rhein, který mj. postavil i kostel na Vrchní Orlici. Po jeho smrti kostel dokončil italský stavební mistr Jacob Andre Carove.

Prosklená střecha ve tvaru kříže.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie je specifickým architektonickým počinem. Jeho půdorys je ve tvaru kříže, má nakoso připojené věže a konvexní fasádu. Tyto prvky odkazují na radikální skupinu českého baroka. Dr. Ivo Kořán se podle těchto prvků domnívá, že se jedná o stavbu z okruhu Giovanniho Batisty Alliprandiho. Zajímavostí stavby je i to, že v poledne prvního svátku vánočního dopadají paprsky slunce přímo na svatostánek. Stavba je velmi důkladně promyšlena.

Původní barokní interiér kostela.

Interiér kostela byl barokní. Velký oltářní obraz s námětem Nanebevstoupení Panny Marie namaloval nizozemský malíř Antonin František Hampisch. Varhany dodal habelschwerdtský varhanář. Roku 1747 byl na římse kostela umístěn železný kříž a v roce 1776 bylo ke kostelu dodáno rokokové schodiště se čtyřmi sochami sv. Barbory, sv. Josefa, sv. Terezie a apoštola Tomáše. Toto schodiště dnes stojí u zámku Skalka nedaleko Dobrušky. Bámwalské madoně se před církevními svátky věšel na krk zlatý řetěz.

Kostel byl až do roku 1945 téměř netknutý. Pouze se v něm objevilo několik zlodějů, ale žádnou velkou ujmu neutrpěl. Zkáza přišla po skončení druhé světové války, kdy na kostel střílel jeden voják Rudé armády. Kostel tak začal hořet. Vesničané nedokázali požár uhasit, přestože udělali řetěz od potoka a podávali si kbelíky s vodou. Shořel celý krov a dřevěné schodiště obou věží, zvony se roztavily. Ještě před odsunem v roce 1946 začaly snahy o obnovu kostela. Byl postaven dřevěný krov, ale eternitem nebo šindelem už nebyl pokryt.

Stav kostela v 60. letech 20. století.

Roku 1950 se již mluvilo o zboření kostela, protože je prý velmi zanedbán. Nedokončená střecha, která nebyla chráněna od vody byla zcela promočená a roku 1957 se zřítla. Jelikož během komunistické moci byla církev v nemilosti, církevním památkám se nevěnovala téměř žádná pozornost. Koncem šedesátých let se probudila naděje, že kostel bude zachráněn. Byl podán návrh na zápis do seznamu státem chráněných památek, což se nevydařilo. Z politických důvodů pak bylo vydáno povolení ke zbourání kostela. Jelikož bylo rokokové schodiště pod ochranou památkové péče, muselo se přemístit. Díky tomu, že se schodiště přemísťovalo, nezbyly peníze na demolici. To kostel zachránilo.

Kostel postupem času zarůstal křovím, dřevěné zbytky hnily a statika stavby se horšila. Obrat k lepšímu nastal po roce 1990. V srpnu 1990 probíhala první obnovená pouť ještě na louce před kostelem, o rok později už uvnitř uklizeného kostela. Zde vznikla nová tradice – mše pod širým nebem. V roce 1992 byl kostel zapsán na seznam státěm chráněných památek. Záchrana a oprava kostela byla podmíněna tím, že se do vsi musí vrátit život. V letech 2003 až 2006 probíhaly největší opravy. Bylo obnoveno průčelí kostela a provizorně se zastřešily věže. V roce 2007 byla dokončena střecha. Ta je unikátní v rámci celého Česka, protože je částečně prosklená. Drží se tak tradice mši pod širým nebem.

Skleněná střecha nejen vytváří bohatě osvětlený prostor, ale i pocit blízkosti k nebi. V Neratově tak vznikla originální kombinace tradičního barokního kostela s moderními prvky. Postupně byly dokončeny opravy, umístěn nový originální oltář (obdoba Bärwaldské madony v modernější podobě), roku 2018 byly na kostel vráceny barokní báně a nové zvony se jmény archanděl Gabriel a archanděl Michael. Báně i zvony byly zhotoveny podle původního návrhu.

PŘÍRODNÍ A HISTORICKÉ ZAJÍMAVOSTI

Kampelička sv. Huberta na Vysokém Kořenu.

Neratovský kopec Vysoký Kořen byl v historii hlavní spojující cestou mezi Neratovem a vnitrozemím. Nyní je na kopci vyhlídka s posezením, odkud je výhled na údolí Divoké Orlice, Bukovohorskou homatinu se Suchým vrchem. Na Vysokém Kořenu je i kampelička sv. Huberta, patrona myslivců. Přes Vysoký Kořen se dá dojit na Anenský vrch s Anenskou rozhlednou a dál cesta pokračuje k pevnosti Hanička.

Řád Servitů se pokoušel vybudovat pivovar už v roce 1723, bohužel neúspěšně. Tento plán se začínal realizovat až v roce 2007. Stavba pivovaru byla dokončena roku 2017 a začala produkce piva Prorok. Pivo Prorok je nepasterované a nefiltrované, plzeňského typu a nese chráněný název „České pivo“. Do každé várky je přidáno malé množství vody z léčivého pramene u kostela.

Socha sv. Františka Xaverského u památných modřinů.

Jelikož byl Bärnwald (Neratov) silně věřící vsí není divu, že se ve vesnici i v lesích nachází několik soch s křesťanskou tematikou. V lesích se nachází i linie lehkého a těžkého opevnění, které bylo budováno na obranu před nacistickou okupací. Neratov se pyšní přírodní rezervací Neratovské louky a několika památnými stromy – dvěma javory kleny a třemi modřiny.

PŘÍBĚHY OBCE

Mohauptův kříž před farou.

Z pralesa obec

Podle pověsti vznik obce zapříčinila sklárna. Protože skláři potřebovali spoustu dřeva, káceli prales. V místech tehdejší sklárny stával Mohauptův kříž, který dnes stojí před farou. Z pohraničního pralesa se postupně stávala obec. Za konec pralesa lze považovat konkrétní událost. Podle pověsti byl roku 1570 zastřelen poslední medvěd na tomto území. Prvním usedlíkem byl Slezák (Polák) Stepke. Přišel, zarazil hůl a řekl: „Tady bude stát koryto na vodu!“ Hůl souhlasila s jeho záměrem a zapustila kořeny. Z hole pak vyrostl mohutný strom, který byl pokácen až na přelomu 19. a 20. století.

Stará rytina, původní Jánský most.

Dohadování na Jánském mostě

V době válek o bavorské dědictví držel stráž na mostě mladý poručík York z Kašubska, který je v pozdější době znám jako slavný generál York z Wartenburgu. Generál kníže Hohenlohe se nad ním povyšoval, že by most, který byl velmi důležitým hraničním přechodem, strážil lépe. York mu však odvětil, že pruský důstojník splní úkol stejně tak dobře jako římskoněmecký kníže.

Zazděné dveře za oltářem.

O tom, jak první stavitel strašil ve svém kostele

Pověst vypráví, že se první stavitel nešťastně zřítíl z lešení a zlomil si vaz. Stalo se tak 23. srpna 1728. Jeho duch prý začal v nedostavěném kostele strašit a vždy vycházel dveřmi za oltářem. Po nátlaku obyvatel byly pro jistotu tyto dveře zazděny.

Jak rychtář díky opilosti daroval dřevo ke stavbě kostela

Po dokončení obvodové zdi kostela, sedl přio opilý rychtář na koně a vyjel nahoru ke kostelu. Rychlostí blesku vyjel po lešení až na římsu a chtěl po ní objet celý kostel. V polovině se kůň splašil a rychtář rychle vystřízlivěl. Modlil se k Matce boží a sliboval, že pokud se dolů dostane živ a zdrav, daruje potřebné dřevo.

Jak do vesnice přišly zápalky

Ještě v polovině 19. století se rozdělával oheň pomocí křesadla a choroše. Tenkrát byl statkář Josef Franke ve vězení kvůli pašování. Celu s ním sdílel nějaký muž z Vimperka a ten mu za nějaký čas prozradil své tajemství výroby zápalek. Po propuštění Frank začal ve velkém vyrábět zápalky. Dařilo se mu tak dobře, že si doutníky zapaloval bankovkami. Technologie výroby se prozradila až po jeho smrti a výroba se rozšířila i do okolních vesnic.

Anenská kaple.

O tom, jak vznikla Anenská kaple

V lesích na Anenském vrchu měl hlídku hajný Johann Kastner z Hadince. Les se hemžil pytláky, ale hajnému se je nikdy nedařilo chytit při činu. Jednoho dne je sledoval a utábořil se v lese. Jen co ulehl, slyšel hlasy. Tři pytláci si sedli ke keři blízko hajného, rozdělali oheň a začali opékat střelenou zvěř. Přitom nadávali na hajného: „Kdybychom toho proklatce měli tady! Hodili bychom ho do ohně, aby se konečně upekl.“ Hajnému se udělalo zle a polil ho studený pot. Přisahal, že pokud přežije do rána, zřídí na místě kapli. Pytláci se nacpali a usnuli. Hajný ani oka nezamhouřil. Sotva se začalo svítat, sebral pytlákům zbraně a spěchal do vsi. Přišli s ním vesničané a odvedli pytláky k potrestání. Hajný dodržel slovo a nechal roku 1766 na vrchu zřít kapli na počest svaté Anny.

Sloup s modlitbou k Panně Marii na rozcestí.

Osud křížku na rozcestí

Na rozcestí uprostřed obce je sloup s modlitbou k Panně Marii. Jak se říká, stojí tu jako upomínka posledního zastřeleného medvěda. Podstavec býval delší, ale jednou, když dělníci vezli vysoký náklad dřeva, omylem prkny vrazili do Panenky Marie a shodili ji. Sloup se rozlomil napůl. Odložená polovina, která je umístěna v záhonku u jedné chalupy získala mezi chalupáři pojmenování „čertův prd.“ Od té doby je sloup o něco kratší. Bohužel od roku 2015 už stojí jen samotný sloup. Tuhá zima zapříčinila pád piety a Panně Marii odpadla hlava. Od té doby se čeká až se opravená vrátí.

KONTAKTY

Sdružení Neratov, s.z.

Bartošovice v Orlických horách 84, 517 61

email: sdruzeni@neratov.cz

web: neratov.cz

Autorka publikace

email: veverkovat.1@seznam.cz

📷 [terezaveverkova](#)

Instagramový profil Neratova

📷 [pruvodce_neratovem](#)

Mapa

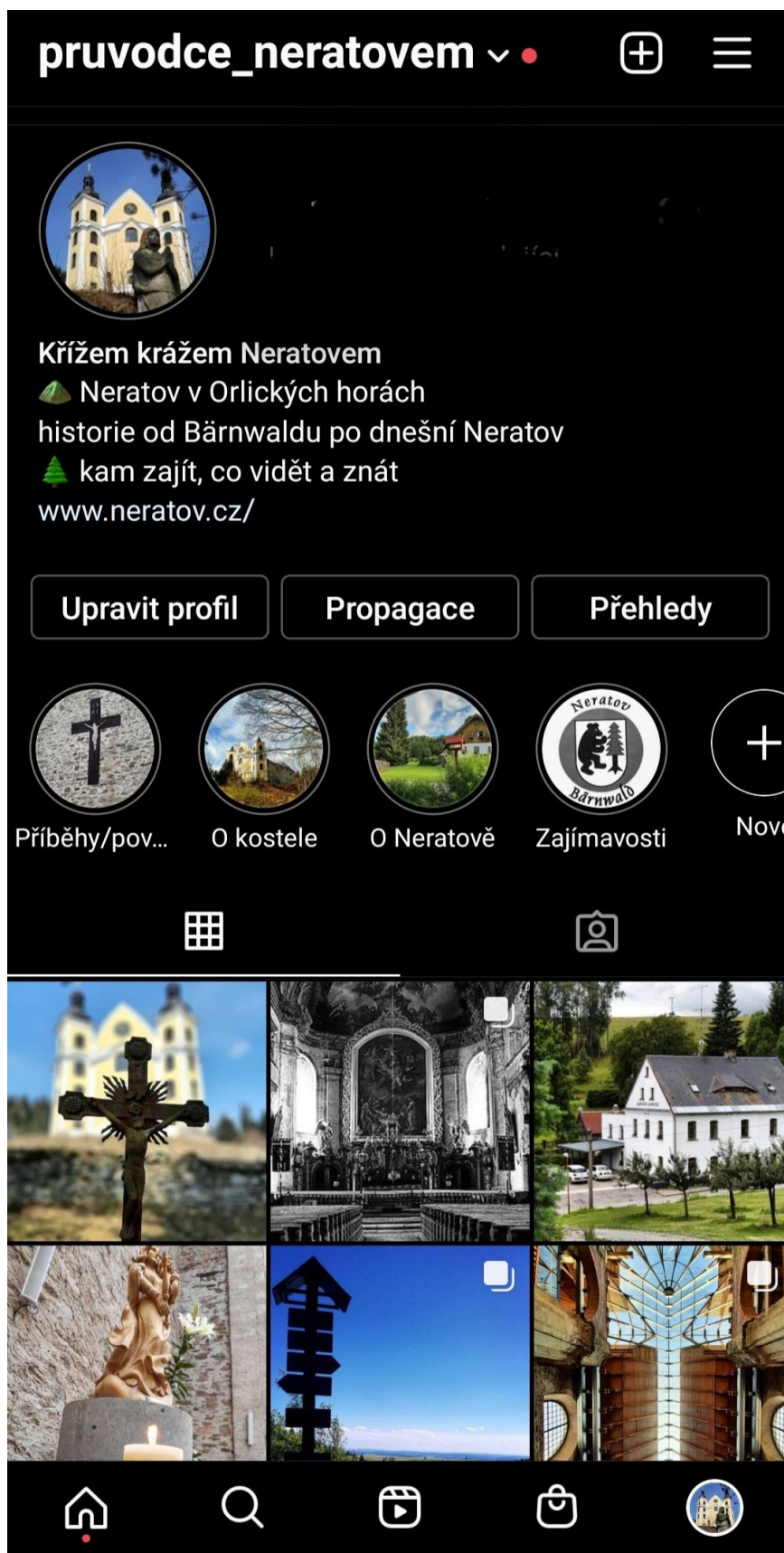

Průvodce Neratovem
Copyright © Tereza Veverková
Fotografie © Tereza Veverková
Neratov, 2021

Příloha 2 - instagramový profil

pruvodce_neratovem

